

METİN NEŞRİNDE İHTİSAS VE İHTİMAM NOKSANLIĞI:

“EVRAK-I HAZÂN” ÖRNEĞİ*

Doç. Dr. Mehmet SARI*

ÖZET

Eski Türk edebiyatının önemli çalışma alanlarından biri metin neşridir. Metin neşri, diğer çalışmalara da temel teşkil ettiği için ayrı bir önem arz eder. Metin neşrinin doğru yapılabilmesi için gerekli temel ilkeler vardır. Bu ilkeleri uygulayabilmek için ihtisas ve ihtimam gereklidir. XIX. yüzyıl şairlerinden Adanalı Ziya 1959-1932 yılları arasında yaşadı. Adana, İstanbul ve Afyonkarahisar’da sıkıntılarla dolu bir ömür sürdü. Aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde dönemin haksızlıklarını dile getirdi. Ziya, bir süre akıl hastanesine yatırıldı, bir süre de tutuklandı. Şiirlerinin bir kısmı sağlığında bir kısmı da vefatından sonra çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. Bu yayımlarda, anlamı etkileyecek önemli hatalar bulunmaktadır. Bu hatalı metinler, “Evrak-ı Hazân” adıyla iki ayrı kitap olarak yayımlandı. Yaptığımız çalışmada, ihtisas ve ihtimam noksanlığına örnek olarak bu iki kitap ele alındı. Söz konusu kitaplardaki yanlışlar üzerinde duruldu ve metin neşrinde ihtisas ve ihtimam noksanlığı dile getirildi.

Anahtar Kelimeler: Adanalı Ziya, Metin Neşri, İhtisas, İhtimam, “Evrak-ı Hazan”

EXPERTISE AND SOLICITUDE DEFICIENCY IN TEXT PUBLISHING: EXEMPLARILY ‘EVRAK-I HAZAN’

ABSTRACT

Text publishing is the one of important fields of Old Turkish Literature. Text publishing has particular importance cause it is fundamental of other studies. There are basic principles for a right text publishing. Expertise and solicitude are necessary for carry out to these basic principles. Adanalı Ziya is the one of poets of XIX. Century and he lived between 1959-1932. He lived with some troubles in Adana, İstanbul and Afyonkarahisar. He said injustice of his term in his poems. Ziya, was put in mental hospital and he was under arrest for a while. Some part of his poems were publication on his health, some part of his poems were publication after his death in various magazines and newspapers. There are important mistakes in these publishing. These wrong texts were publication as two separate boks and these books’ name is ‘Evrak-ı Hazan’. We handle these two boks exemplarily expertise and solicitude deficiency in our work. We lay stress on wrongs in these boks and we said expertise and solicitude deficiency in text publishing.

Keywords: Adanalı Ziya, Text Publishing, Expertise, Solicitude, Evrak-ı Hazan.

*Bu makale 27-29 Nisan 2019 tarihlerinde Antalya-Kemer’de düzenlenen “ASEAD V. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

*AKÜ Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, msari@aku.edu.tr

GİRİŞ

Eski Türk edebiyatı üzerine yapılan çalışmaları, “biyografi”, “metin neşri” ve “metin şerhi” ana başlıklı altında toplayabiliriz. Her birinin ayrı bir önemi ve metodu bulunan bu çalışma alanlarından “metin neşri”, hem sanatkârı doğru tanımda hem de metin şerhinde ayrı bir öneme hâizdir. Metin sağlam kurulamazsa metin şerhi de sağlıklı olmayacak ve sanatkâr hakkıyla tanınmayacaktır. “Metin neşri”¹; “tenkitli metin neşri”²; “tenkitli metin kurma”³; “tenkitli yayın”⁴; “metin tespiti”⁵; “edisyon kritik”⁶; “günümüz Türkçesine aktarma”⁷; “tahkik”⁸; “metin tamiri”⁹ gibi adlarla ifade edilen, temel kuralları ve ilkeleri yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya konulan¹⁰ metin neşri, bu alanda çalışma yapacaklara - önemine binaen- “ihtisas” ve “ihtimam” gerektiren bir çalışma alanıdır.

Yapılan bilimsel çalışmalardan anlaşılacağı gibi metin neşrinde temel amaç, müellif hattı nüshadan veya çalışmaya esas alınan nüshalardan hareketle müellifin söylemek istediğine doğru ulaşabilmek ve sağlam bir metni kurmaktır. Bu ilke sadece elyazması nüshalardan hareketle yapılan çalışmalar için değil, Arap harfli veya Latin harfli matbu nüshalardan hareketle yapılan çalışmalar için de geçerlidir. Elyazması nüshalarda gösterilen ihtimam ve takip edilen yol, metnin sağlam kurulabilmesi için Arap harfli veya Latin harfli matbu nüshalardan hareketle yapılan çalışmalar için de gereklidir.

¹ Bk. Kolektif. Metin Neşri-Problemler Tespitler Öneriler, G.Ü. Dergisi Metin Neşri Özel Sayı, C. 1, 1996; KILIÇ, Atabey. “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları, Nu: 1, Kırşehir, 2004, s. 331-345; ALAGÖZ, Kadriye Hocaoglu. “Metin Neşri Çalışmalarına Bir Katkı: Müstensihlerin İmlâ Tasarrufları ve Kullandıkları Rumuzlar”, Diyalektolog Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Kış-Winter 2018, Sayı-Number 19, Sayfa-Page 149-178.

² Bk. AVŞAR, Ziya. “Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6 Fall 2008. 60-95.

³ Bk. İNCE, Adnan. “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992.

⁴ Bk. KÖKSAL, M. Fatih, Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori, Kesit Yayınları, 2012.

⁵ Bk. KUT, Günay. “Metin Tespitinde Birinci Aşama: Vezin ve Anlam”, İlmî Araştırmalar 8, İstanbul, 1999.

⁶ KALPAKLI, Mehmet. Divan Şiirinin Edisyonunda Bilgisayar Kullanımı Metoduna Giriş ve Fevri Divanı'nın Elektronik Formu, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Ens., (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1991.

⁷ Bk. DİLÇİN, Cem. Divan Şiirini Günümüz Türkçesine Aktarma ve Diliçi Çeviri”, Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan, Ankara, 2007.

⁸ Bk. BAHCIVAN, Seyit. “Yazma Eserlerin Tahkikinde Metodolojik Problemler”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD/21), Bahar, 2006, 61-90.

⁹ Bk. TARLAN, Ali Nihat. Edebiyat Meseleleri, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1981; ECE, Selami. “Metin Tamiri”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED) 51, Erzurum, 2014, 89-109.

¹⁰ Bk. TULUM, Mertol. “Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler”, Türk Dünyası Araştırmaları, Aralık 1983, s. 1-8; ÜNVER, İsmail. “Arapça Farsça Kelimelerin İmlâsı” I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992, 1992; HORATA, Osman. “Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ İle İlgili Bazı Problemler”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992; KÖKSAL, M.F. “Metin Neşrinin Ana Esasları”, Türklük Bilimi Araştırmaları, XXXI, 2012, s. 179-209.

Bilhassa dergi ve gazetelerde Latin harfleriyle neşredilen metinlerde, manayı bozan önemli imla hataları bulunduğundan, metin neşrine kalkışan “ihtisas” sahibi nâşirin “ihtimam” göstererek bu hataları fark edip dipnotlarda vermesi icap eder. Elde asıl nüshaları bulunmayan, Latin harfleriyle yayımlanmış hatalı metinlerden hareketle oluşturulacak metin çalışmaları daha zor ve meşakkatli olup nâşirde “ihtisas” ve “ihtimam” yanında aşk ve sabır gerektirir. Metin neşrinde aşk ve sabırla çalışan nâşirin, kurduğu manzumeleri önce kendisinin mısra mısra, beyit beyit anlaması gerekir. Aksi takdirde yapılan çalışma, Türk edebiyatına faydadan ziyade zarar getirir.

“Metin Neşrinde İhtisas ve İhtimam Noksanlığı: Evrâk-ı Hazân Örneği” başlıklı çalışmada, aynı konu üzerine yayımlanmış iki eserden biri “ihtisas” noksanlığına diğeri “ihtimam” noksanlığına örnek alınmış; eserlerdeki bellibaşlı hatalar üzerinde durularak bu hatalarla metin neşretmenin müellife faydadan çok zarar verdiği ve bu hataların, ileride bu eserlerden hareketle yapılacak yeni çalışmalarda yanlış değerlendirmelere sebep olacakları dikkatlere sunulacaktır. Çalışmamızın temel amacı, bir kitap tanıtımı veya tenkidi olmadığı için, iki kitapta da Adanalı Ziya’nın hayatı ve edebi şahsiyetinin yeterli anlatılmayışından; tür, şekil, vezin, dil bilgisinin işlenilmeyişinden; şairin heccavlığı, filozofluğu, inancı, din ve tasavvuf yönü vb. üzerinde durulmayışından ziyade, kurulan metinlerdeki fahiş hatalardan hareketle metin neşrinde “ihtisas” ve “ihtimam”ın önemi ve gerekli oluşu üzerinde durulacaktır.

Adanalı Ziyâ, 1959-1932 yılları arasında Adana, İstanbul ve Afyonkarahisar’da yaşamış, ömrü sürgünlerle ve sıkıntılarla geçmiş vatanperver, toplumcu, heccav ve filozof bir şairdir¹. Bir kıt’asında belirttiğine göre şiirlerini “Evrâk-ı Hazânım” adı altında toplamak ister² Söz konusu kıt’anın metni şöyledir:

Hezâr elhân bir kuşken gülistân-ı şetâretde
Kırıldı bâl-i şevkim dûr düşdüm âşiyânımdan

Yeri me’vâsı yok kuşdan ne nağme beklenir artık
Bilinsin rütbe-i ahzânım “Evrâk-ı Hazânım”dan³

Ziyâ’nın ömrü, şiirlerini “Evrâk-ı Hazânım” adı altında toplamaya yetmez. Aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinin bir kısmı sağlığında bir kısmı da vefatından sonraki yıllarda *Tercümân-ı Hakikat*, *Ma’ârif*, *Mekteb*, *Sa’âdet*, *Eşref*, *Resimli Gazete*, *Nilüfer*, *Afyonkarahisar’da Nur*, *İkaz*, *Haber*, *Son Haber*, *Taşpınar*, *Gençliğin Sesi* gibi dergi ve gazetelerde Arap ve Latin harfleriyle yayımlanır⁴.

¹ SARI, Mehmet. "Afyonkarahisarlı Heccav Şâ'irler", Afyonkarahisar Kütüğü C. II, hzl. Komisyon, AKÜ Yayınları, Afyon, 2001, s. 59-62; İNAL, İ.E.M.Kemal. Son Asır Türk Şairleri, C. V, AKM Yayınları, Ankara, 2013, s. 2541; SARI, Mehmet. Afyonkarahisar Edebiyatı, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Afyonkarahisar, 2019, s. 505-510.

² M. Tacettin, Adanalı Ziya ve Eserleri, Babalık Mat., Konya, 1933; Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi* Gazetesi, Sayı: 2390, s. 2, Afyonkarahisar, 5 Haziran 1963, s.2.

³ (Sevinç bahçesinde, ezgiler söyleyen (mutlu bir şekilde şakıyan) bir kuşken (bûlbül iken), şevk (sevinç) kanadım kırıldı, yuvamdan uzak düştüm. Bir yeri yuvası olmayan kuşdan ne nağme beklenir; sıkıntılarımın derecesi, “Evrâk-ı Hazân” (Sonbahar Yaprakları) adlı eserimden bilinsin).

⁴ SARI, 2019, 505.

Şairin elde bir divanı, bir divançesi veya şiirlerinin yazılı olduğu bir defteri bulunmadığı için; vefatından sonra gazete ve dergilerde hatalı metin örnekleriyle neşredilen yazılar ve akademik seviyede yapılmış bildiri ve makaleler¹ dışında hakkında kapsamlı ve bilimsel bir kitap hazırlanmamıştır. Bu konuda bir çalışmamız devam etmektedir.

Adanalı Ziyâ ile ilgili ilk kitap 32 sayfa olarak 1933'te yayımlanır². 2018 yılında "Evrâk-ı Hazân"³ ve "Evrâk-ı Hazânım"⁴ adını taşıyan biri birinden habersiz iki kitap yayımlanır. Çalışmamıza konu teşkil eden bu kitaplardan biri "ihtisas" noksanlığına, diğeri "ihtimam" noksanlığına örnek alınarak değerlendirilmiştir.

1. İHTİSAS NOKSANLIĞI

İhtisas, "Bir ilim veya san'at üzerinde fazla çalışarak onda derinleşmiş olma"⁵ anlamına gelip bugünkü söyleyişle "uzmanlık" demektir. "İhtisas" noksanlığına örnek olarak ele aldığımız eserin "Sonsöz"ünde nâşir şöyle der: "...Birilerinin, elde kalanları da yitip gitmeden Evrâk-ı Hazân'ı **acilen gün yüzüne çıkarması** gerekliydi. Hele Gökdemir Bey, Adanalı Ziya'ya söylediği "Gelecekteki edebiyat tarihçileri, yüzyılların karanlıkları içerisinde bir Ziya arayacaklardır. Buna kesinlikle inanınız" şeklindeki sözleriyle, **sanki beni işaret ediyormuş gibi geldi...** Adanalı Ziya'yı her geçen gün gözlerden ve gönüllerden uzaklaştıran yılların karanlıklarına küfür etmek yerine, bir mum yakmayı tercih ettim ve **birilerinin bunu yapmasını bekleyeceğime elimi taşın altına sokmayı kendime bir görev bildim.**"⁶. "Gönül isterdi ki Adanalı Ziya'nın şiirlerini günümüz Türkçesine çevireyim, aruz kalıplarını, söz sanatlarını bulayım ve edebî değerini ayrıntılı bir biçimde ortaya koyabileyim. Ancak **liseden kalma kıt dîvân edebiyatı bilgimle** bunu yapabilmek Ziya Bey gibi bir deryayı, bir ceviz kabuğu içerisinde keşfe çıkmaktan farksız olacaktır."⁷.

¹ Sarı, 2001: 59-62; SARI, Mehmet. "Ziyâ-Adanalı", Türk Dünyası Ortak Edebiyatı-Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 8, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 736; SARI, Mehmet. "XIX. Yüzyıl "Tarz-ı Kadim" Şâiri Adanalı Ziyâ ve Hicivleri", Innovation and Global Issues in Social Sciences Congress Publications, Abril 27-29, 2017, Patara Congress Bok, 1185-1211; SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'yı Anlamak", VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu (5-7 Nisan 2018) Bildiri Özetleri, Afyonkarahisar, 2018, s. 166-167; SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'nın Mensur Yazılarından "Bir Yolcunun Gördükleri" ve Düşündürdükleri", 4. Uluslararası Asoscongress, Alaattin Keykubat Üniversitesi, Alanya, 3-5 Mayıs 2018.

SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'nın Tevhîd ve Münâcât Manzûmeleri", Asoscongress 6. Uluslararası Filoloji Sempozyumu, Alaattin Keykubat Üniversitesi, Alanya, 18-20 Mayıs 2019.

² M. Tacettin, 1933.

³ YÜKSEL, İbrahim. Adanalı Ziya ve Evrâk-ı Hazân, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyonkarahisar, 2018.

⁴ KOLCU, Ali İhsan. Adanalı Ziya Hayatı-Sanatı-Eserleri-Evrâk-ı Hazânım, Erzurum, 2018.

⁵ DEVELLİOĞLU, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük, Aydın Kitabevi, Ankara, 1993.

⁶ YÜKSEL, 2018, 488.

⁷ YÜKSEL, 2018, 490.

Yaptığımız çalışma bir kitap tanıtımı veya tenkiti olmadığı için iyi niyetle söylenen bu sözler üzerinde durmak istemiyorum. Ancak, “dîvân edebiyatıyla ilgili liseden kalma kıt bilgisiyle”, sadece Ziya’nın şiirlerinin günümüz Türkçesine çevrilemeyişi, aruz kalıplarının ve söz sanatlarının bulunamayışı değil, şiirlerin metinlerinin doğru olarak kurulabilmesinin de mümkün olamayacağını söylemek isterim.(bk. Resim 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8). Şairin hayatı ve şahsiyeti üzerinde bilimsel bir yaklaşım görülmeyişi, şairin sanatı, vezni, kullandığı şekiller, dili, üslubu, heccavlığı, filozofluğu vb. konulara temas edilmeyişi üzerinde durmayacağım. Kitapta yer verilen şiirlerde vezin ve anlam itibariyle bulunan hatalar Ziyâ’nın ışığını karartmıştır. Her mesleğin kendine özgü bir eğitimi, bilgi ve tecrübesi, kısacası “ihtisas” bilgileri vardır. Adanalı Ziyâ gibi “eski tarzda” daha ziyade aruz vezniyle gazel, kıt’a, şarkı, murabba, muhammes vb. şekillerle yazan, Arapça ve Farsça terkipleri ve kelimeleri sıkça kullanan, edebi sanatlara, mazmunlara ve mefhumlara önem veren, heccav ve filozof bir şairin, gazete ve dergilerde Latin harfleriyle ve fahiş hatalarla yayımlanan şiirlerini; tür, şekil ve vezin bilgisi, Osmanlı Türkçesi, edebi sanatlar, mazmunlar vb. edebiyat bilgi ve teorileri konusunda gerekli “ihtisas”a sahip olmadan ve mevcut hatalar düzeltilmeden yayımlamaya kalkışmak her şeyden evvel kişinin kendisine, Ziya’ya ve ilme hakarettir. İyi niyetle yapılmış da olsa bu tür çalışmalar, hataların tekrarlanmasına ve yayılmasına yol açtıkları için müellifine faydadan ziyade zarar vermektedir. Söz konusu kitaptaki binlerce hatadan bazılarını örnek göstererek metin neşrinde “ihtisas” konusunun önemine değinelim. Örnek olarak alınan metinlerde **kahn** ve **italik** gösterilen hatalı yazılışların doğru şekilleri parantez içinde verildi ve gerekli görülen yerlerde açıklamalar yapıldı.

1.1. Tür, Şekil ve Kafiye Bilgisi Noksanlığı

Metin neşrinde manzumelerin şekillerine göre tasnif edilmesi tercih edilen bir husustur. Durum böyle olmakla birlikte “ihtisas” noksanlığına örnek aldığımız kitaptaki şiirler hiç bir tasnife tabi tutulmadan verilmiş; alındıkları kaynaktaki durumlarına göre adlandırılmışlar. Bu sebeple kiminin başında “gazel”, “kıt’a” gibi şekil adları, kiminin başında da “Ahlak Öneklerinden”, “İntizar”, “Kış”, “Millet Mektepleri”, “Ramazan” gibi kaynaklardaki başlıklar yer almaktadır. Şekil bilgisi noksanlığı kâfiye bilgisi noksanlığını da beraberinde getirmiştir. Kâfiye bilgisi olmayınca da yazımlarda birçok hata oluşmuştur.

Mesela, *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün* veznindeki bir gazelin (s. 309, bk. Resim 4) kafiyelenişi kitapta, “**gider gönül- bî-haber gönül; kâmûr gönül; dertse gönül; reh-güzer gönül**” şeklindedir. Gazelin ikinci beytinin ikinci mısrasının “**kâmûr gönül**” şeklinde; üçüncü beytinin ikinci mısrasının da “**dertse gönül**” şeklinde kafiyelenişi hatalı olup, doğru şekilleri “**kâm-ver gönül**” ve “**derd-i ser gönül**” şeklinde olmalıdır.

Yine s. 311'deki (bk. Resim 5) bir gazelin kafiyelenişi “**me'men miyim**”, “**mesken miyim**”, “**ben miyim**”, “**reh-zen miyim**”, “**âhen-ten miyim**”, “**sûzen miyim**” şeklindedir. Onlarca gazelden biri olan söz konusu gazelin okunuşu, yazılışı ve dipnotta yazılanları “ihtisas” noksanlığına misaldir.

Mef'ûlü Mef'âilü Mef'âilü Fe'ûlün vezniyle yazılmış ve sadece el yazması nüshalarda bulunan, “*tenimden*”; “*pîrehenimden*”; “*dehenimden*”, “*çemenimden*”; “*kefenimden*”; “*suhenimden*” şeklinde kafiyeli gazelin, “ihtisas” noksanlığı sonucu yazılışını ve dipnotta bu hatalar için, “şiiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir. Okunamayan bölümler olarak geçilmiştir”¹ açıklamasını bilimsel bir yaklaşımla anlamak mümkün değildir (s. 319, **bk. Resim 7**)

Kitaptaki hatalardan bazıları- parantez içinde verilen doğru şekilleriyle- şunlardır:

Nedir bu cây-ı behiştî, bu ne latîf havâ?
Otur a sevgilim, eyle biraz da fasl-ı nevâ,
Unutmam işte şu bezm-i safâyı, bir de *bana*
Lebinden artan o parlak sifâli pek severim. (s. 423)

(bükâ)

**

Simâna, abes, desem *feriştah* (**Kafiye uyumsuzluğu!**)
Manzûrumuz olmadı o *suret*.
Binlerce kitâba sığmaz işte,
Resmindeki *mûcizât-i fitret* (s. 427)
(firişte; sûret; mu'cizât-i; fitrat)

Îmân ederim, denirse şâyed
Bir kuvve-i âkile tabiat
Yok mebdei hükmi de *müebbet* (**Kafiye uyumsuzluğu!**)
Her şeyi yapan, veren bu kuvvet. (s. 429)

(mü'ebbed)

**

Öz söze aykırı *müğfellerdir*,
Çıksalar da göge *sâfillerdir*.
Medenî kisvede *katillerdir*,
Medenîler ne denîlirmiş: Amân! (s. 433)

(muğfildirler; sâfildirler; kâtildirler)

**

Can verirsem aşkına *bâşın çün ey reşen melek*,
Çekme *bâ-yı lütfunu* olsun musallâ gark-ı nûr (s. 317)
(başın'çün; reşk-i melek; pây-ı lütfunu)

1.2. Vezin ve Mana Bilgisi Noksanlığı

¹ YÜKSEL, 2018, s. 311.

Metin neşrinde dikkatten uzak tutulması mümkün olmayan hususlardan biri olan vezin meselesi hakkında bilimsel çalışmalar yapılmış¹ ve konunun önemi üzerinde durulmuştur. Söz konusu kitapta şiirlerin hiç birinde vezinleri gösterilmediği gibi, metinlerin alındığı kaynaklardaki vezin ve anlam hataları da düzeltilmeden aynen verilmiştir.

Gençliğin Sesi gazetesinde² yayımlanan şiirin bir mısrasının sonuna- baskı hatası olarak- giren “**oldu bugün**” ifadesinin, vezin ve manaya dikkat edilmeden aynen alınması, aynı şiirin bir sonraki beytinde, yine vezne dikkat edilmeden “**ye’s**” kelimesinin “**yeis**” şeklinde yazılması “ihtisas” noksanlığındandır:

Şu terakkub, bana her **saniye** bir mevt-i elîm **oldu bugün**
Cism-i câmid değilim ben, ya geri, ya ileri

Öyle **hayretzede-i yeis** olurum ki **kâhi**
Anarım töhmet-i şehvetle zavallı pederi (s. 197)

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün) vezniyle yazılmış gazelin söz konusu beyitleri şöyle olmalı idi:

(Şu terakkub bana her **sâniye** bir mevt-i elîm
Cism-i câmid değilim ben ya geri ya ileri

Öyle **hayret-zede-i ye's** olurum ki **gâhî**
Anarım töhmet-i şehvetle zavallı pederi)

Kitapta, aşağıda bazıları verilen, vezin ve manayı bozan hatalarla dolu beyitlerin sayısı oldukça fazladır. Bazılarını örnek olarak aldığımız ve doğru yazılışlarını parantez içinde verdiğimiz bu hataların fark edilemeyişi “ihtisas” noksanlığındandır.

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (Fa'lün) vezniyle yazılanlardan:

Halkı **bî-zâr** ediyor -açma dehânı- kokuşun.
Yılına rahmet **okutuyor** dil ü cânı sokuşun.
(**bîzâr; okutur**)

**

Ben fülânım demeye **hüccet-i Bürhân** ister
Zülfikârın hani Düldül nerede **Hayder'sen**

Müsteiddânedir ehl-i **nazârın** feyzi **Ziya**
Ne yapar **mürşid-i âgâh** soğuk **mermersen** (s. 174, bk. Resim 1)

Ben fülânım demeye **hüccet ü Bürhân** ister
Zü'l-fekârın hani Düldül nerede **Hayder isen**
Müstemidd-ânedir ehl-i **nazarın** feyzi **Ziyâ**
Ne yapar **mürşîd-i âgâh** soğuk **mermer isen**

¹ KUT, 1999; KÖKSAL, M.F. “Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 2009, s. 9-20.

² Vicdani, “Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri”, *Vicdânî, Gençliğin Sesi*, Sayı 2042, 5 Nisan 1962, s. 2.

**

Galibiyetle bu cenkten çıkacaktımışın sen,
Aslı varsa salağım **hayır** ola, yaldızlı düşün.(s. 209)

(Gâlibiyetle; hayr)

**

Pirzola, ızgara köfte, hele cânlar cânıdır,
Nâr gibi âteşe bir **koydun mu** gör sen dumanı (s. 140)

(koydu mu)

**

Âtılâne geçirip günleri, haksızlıktır,
Her ne **geliyorsa** demek, bizlere **geliyor** Hak'dan (s. 151)

(gel'yorsa; gel'yor)

**

Nasıl **ümmîd-i şifâ** etmeli bilmem ki tabîb,
Kendisi hasta, **teharri**-i devâya gitdi (s. 162)

(ümmîd-i şifâ; taharrî)

**

Bilinirdi ne yamân âteş-i dilmiş elemim.
Âh eyler şerhine olsaydı müsâid kalemim. (s. 183)

(Âh eğer)

**

Uymuyor kavline **fiilin** görüyorken herkes,
Kimi te'mîne emek sarf ediyorsun be alık (s. 245)

(fi'lin)

**

Bir seciye turalım, **ruh**-i tekâmül hep odur,
Yoksa **görürsek** de refâhı, görürüz **rüyâde** (s. 246, bk. Resim 3)

(rûh; görsek; rü'yâda)

**

Düğünü, bayrâmı Türk'ün, vatana bezl-i vücûd,
Fîl ile azmimizi âleme îlâm edelim (s. 288)

(Fi'l ile 'azmimizi 'âleme i'lâm idelim)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle yazılanlardan:

Bir de **ukbâda** n'olurdu hâl ey ashâb-ı fakr,
Resmolaydı âdeme **pâre ile** almak cenneti?

('ukbâda; Resm olaydı; pâreyle)

Hem yedirmez hem yemez mihnet-i **tuâbla** cân verir,
Abd-i nakde mâye-i nefret bâlâdır serveti.

(ta'bla; Abd)

Nevhagâh-ı şükür kalmış çok gönül hayfâ **Ziya**,
Âşikâre bir gören yok şâhid-i **mâhiyeti** (s. 201-202)

(Nevha-gâh-ı şükre; Ziyâ; Âşkârâ; mâhiyyeti)

**

Haydi, ey *hâhişker* tevfik-i bezm-i imtihân
Tâli'in var, *sıfır* alaydın, bence işte tam sayı
(h^ıâhiş-ker-i; sıfır)

Vâkıa kâğıt kalemden çakmaz *amma* pek *gayyûr*,
Siz *hemen* temhîr için hazırlayın ıstampayı. (s. 220)

(Vâkı'â kâğıd, ammâ; gayûr; hemân)

**

Ağlarsam belki bulurdum, bir sükûn-ı kalbe yol,
Hayf ki men' eyley insânı bükâdan *hiss-i âr*.
(Ağlasam; Hayf (medli); hiss-i 'âr)

Bir penâh-ı istirâhat yok *hülâsa dehirde*,
Son penâh-ı tesliyet sensin bana sen, ey mezâr (s. 235)

(hulâsa; dehrde ("dehr" hecesi medli)

**

*Soskiroz*la geldi dün, güllü elinde maydanos.
Şevk-i dille fırladı benden de *somburloskiros*
(Soskeroz; somburloskeros)

**

Geldi *Cumhûriyet, Türkiye'de* bulduk huzûr,
Neydi Rum'u Ermeni'si her biri bir konsolos (s. 213)
(Cumhûriyyet ("riy" hecesi medli); Türkiyye'de)

**

Hâdisat-ı mazîyye hep ders-i ibretdir bize,
Ömür bir mecmua ki târihtir şîrâzesi. (s. 146)
(Hâdisât-ı mâziye hep ders-i 'ibretdir bize
'Ömr (medli) bir mecmû'adır târihtir ("rîh" hecesi medli) şîrâzesi)

**

Ey bana sabret diyen bîgâne-i derd-i derûn,
Sabır ne, mahdûd; derdin, mihnetin pâyânı yok. (s. 157)
(Sabr; mahdûd (ikisi de med'lidir.)

**

Nerede olsam *âşık-ı* şeydâ-yı h asret-nâkiyim
Haydi, ey manzûme, benden Afyon'a bol bol selâm. (s. 211)
(Nerde; 'âşık)

**

Fül ile etmek gerek, isbât-ı rûh-ı *müddeâ*,
Kavli âtl bir zaman olmaz medâr-ı ihticâc. (s. 227)
(Fi'lile; müdde'â; Kavli-i 'âtl)

**

Her ne yapsam, gördüğüm hep *aks-i te'sîrâtdır*,

Bu el-aceb bir âfetin bâzîçe-i idrâkiyim. (s. 248)

('aks-i te'sîrâtdır; Bü'l-'aceb)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezniyle yazılanlardan:

Akl ile vicdan diyor ki mutlaka,

Vardır insanlarda bir rûh-ı **beka**. (s. 273)

('Akl ile; bekâ)

**

Nîmet-i âsûdegî ver yâ **Allah**

Kapladı **ruy-i zemîni** dûd-i âh (s. 296)

(Ni'met; İlâh; rûy-i zemîni)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün) vezniyle yazılanlardan:

Enîs-i rûyun olan dîde şimdi kan ağlar

Hulâsaten sorma bu yüzden olan merâkımızı

(Hulâsa)

Bizi bu hâl-i **fırka** dûçâr eden tekrar

Nasîb eder umarım bir gün iltihâkımızı (s. 212)

(firâka)

**

Bozulmuş öyle ki çirkâb-ı levs ile ahlâk

Meşâmm-ı nüzhet-i cânı **düşürüyor** en temizi (s. 119)

(düşür'yor)

**

Egerçi hoş gelir evvel dile sefil hayât.

Hamârı pek acıdır **zehirdir** nevâl-i h ayât (s. 225)

(Humârı; zehrdir ("zehr" hecesi medli)

**

Derim ki **hulyâ** bu ya benimle bir sen olmalı.

Şarâb-ı **erguvânı** çekip beş on kadeh, şen olmalı (s. 226)

(hulyâ ("hul" hecesi medli); **erguvân**)

**

Vatan yolunda can fedâ deyip gidersen ey sefih!

Niçin durursun anlamam, yolunda **kimdir**, var mı ip tutan? (s. 230)

(İkinci mısradaki "kimdir" kelimesi fazladır)

**

Tebeddülât-ı menâzır seyâhate müştâk,

Gönül bu **yeknesak** imrâr-i **ömürden** usanır. (s. 267)

(yek-nesak; 'ömürden ("ömr" hecesi medli)

**

Gel melc-i sâde dil kimin fitneden çekil,

Cihan şu bildiğin değil, biraz **dirayet** isterim (s. 310)

(Gel melh-i sâde-dil (ol) kemîn-i fitneden çekil; Cihân, dirâyet)

**

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün vezniyle yazılanlardan:

Ne *duruyorsun* a bî-his haydi koş imdâd-ı mazlûma?
Bu farz destinde tesbîh-i *zühâdet* müstehabdendir. (s. 210)
(**turursun; zehâdet**)

**

Meâli ehli, zîr-i pâye *ferş âsa* yayılmazlar.
Sema-yı kahr u şiddet, *yıldırımlar* yağdırsa yılmazlar (s. 251)
(**Ma'âlî; ferş-âsâ; Semâ**)

**

Olur şey mi *Ziya'yı* gözden *iskat* eylemek bilmem?
Esefler *hayflar mâruz*-ı Fârûk-i benâm olsun. (s. 300)
(**Ziyâ'yı; iskât; hayflar** (“hayf” hecesi medli); **ma'rûz**)

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün vezniyle yazılanlardan:

Ümîd-i atâ eylemenin geçti zamânı,
Bî-çâre gönül, çârene bak sen seni kurtar (s. 182)
(**Ümmîd-i 'atâ**)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün vezniyle yazılanlardan:

Omuzlarda eder *arz-ı tefâhur*
Tüyü *dökmüş*, soluk kürkler, gocuklar (s. 238)
(**'arz-ı tefâhür; dökmüş**)

Kitaptaki şiirlerde vezin noksanlığı sadece “aruz”la ilgili değildir. “Hece” vezniyle yazılmış şiirlerde de noksanlıklar mevcuttur. Ziyâ'nın, vatanın işgâli karşındaki hislerini ve feryâdını dile getirdiği “Eski ve Yeni Türklük Âlemi” başlıklı hece ölçüsüyle yazdığı manzumesinin bir dördlüğündeki “*yıkılıyor*”, “*çıkılıyor*”, “*takılıyor*” şeklinde yazılan kelimelerin, şiirin ölçüsü ve anlamı icabı “*yıkılır*”, “*çıkılır*”, “*takılır*” şeklinde yazılmayışı da “ihtisas” noksanlığındandır:

Vatan, nâmûs, din, câmîler *yıkılıyor*,
Mihrâblara çizmelerle *çıkılıyor*,
Ezân yerlerine çanlar *takılıyor*,
Bunları yapansa bir avuç Yunan (s. 412)

1.3. Türkçe Bilgisi Noksanlığı

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün vezniyle yazılmış bir “Müsebbâ-i Mütেকerrir”in tekrar beytinde bulunan Türkçe “Ana” (Ona) kelimesinin “*Âna*”; Türkçe çekim ekinin “*â*”, Türkçe fiil “atup” ve “Edip” fillerinin “*atûb*” ve “*Edîb*”, “niçin” ve

“anın” kelimelerinin “*nîçin*” ve “*ânın*” şekillerinde yazılmaları hem vezin hem Türkçe bilmezliğin ve neteci itibarıyla “ihtisas” noksanlığının ürünüdür:

Cihânın en çekilmez ibtilâsı bâr-i minnetdir,
Âna nisbetle her mihnet gözümde *aynı devletdir* (s. 368)
(Ana; 'ayn-ı ni'metdir)

**

Firkat denilen bu derd-i dilse,
İmdâdâ yetişin nâtuvânım. (s. 266)
(İmdâd-a)

**

Gâh *atûb yekten* olur (sen ben)i âşık, mâşûk
 İşte ey cây-i *muallâdaki* câh-ı sevdâ (s. 293)
(atup; yek-ten (ansızın); ‘âşık ma‘şuk; mu‘allâdaki)

**

Edîb bir iş ki mücmeli,
 Hayâta bâri degmeli. (s. 365)
(İdüp)

**

Değer mi dehrde bin minnete bir nân, bilmem ki?
Nîçin böyle esîr-i imtinân insân, bilmem ki? (s. 163)
(Niçin)

**

Zulm bir âteş ki zâlim de *ânın sûzandesî*,
Adl'den her şey alır *âlemde* emvâr-ı revâc (s. 227)
(Zulm (medli); anın (Türkçe kelime); sûzende; ‘Adlden (“adl” hecesi medli; ‘âlemde)

**

Sorsanız idrâki yok derler *ânın*,
 Bak nenin aşın diler artık cânın (s. 271)
(anın)

Veznin, anlamın, kâfiyenin olmadığı bir beyitte Türkçe fiil soylu kelime “yağsın” ile terkip yapılmasına, Türkçe fiil “bak” kelimesinin “kaf”lı, Farsça isim olan “bâk” (korcu) kelimesinin “kâf”lı olduğunun ayırt edilemeyeşine söylenecek söz bulamıyorum. Söz konusu beytin, birkaç kelimesi dışında hemen hemen bütün kelimeleri yanlış olup doğru şekli altta verilmiştir:

Râh-ı *aşkında belâ-yı bîgâne-i yağsın bak* yok,
Sînedâr cür'etim peyk anlara âhın gibi (s. 318, bk. Resim 6)

(Râh-ı ‘aşkında belâ peykânı yağsun bâk yok
 Sîne-vâr-ı cür'etim peykânlara âhen gibi)

1.4. Kelime, Terkip ve İmla Bilgisi Noksanlığı

Kitapta, nâşirin kelime ve imla bilgisi noksanlığını gösteren yüzlerce misal bulunmaktadır. Bir yorum yapmadan bazılarını aşağıda verdiğimiz hatalar, konunun vahâmetini gösterir ki, bu husus da “ihtisas” noksanlığındandır:

Yokdur âdemde *îtidâl*, arama
Vermemiş yer, bu *hassâya* fitrat (s. 138)
(*i'tidâl, hâssaya*)

**

Boşuna gelmez eloğlu işi var,
Belli âşık *değile* göz, kaşıma. (s. 144)
(*değil a (değil ya)*)

**

Pîriz artık *nâbe-câmi* bulmasak cây-i kabul,
Rağbete makrûndur her şeyin elbet tâzesi (146)
(*nâ-be-câ mı*)

**

Bir elde *câm-ı canfezâ*, bir elde dest-i cânânım.
Bana *elverdi* gönülümce bugün ahkâm-ı devrânım
(*câm-ı cân-efzâ; el virdi*)

**

El'amân *hâni melâlüm* ıztırab-i sînedin.
Bir su serpen yok mu yandım iltihâb-i sînedin? (s. 149)
(*h'ân-i melâlim*)

**

Buz döşenmiş yere bak, dansediyor, durmaz ayak,
Çarpılır yekdiğere *râhirevân* zikzâkdan
(*râh-revân*)

İlk bahârın ne güzel peyk-i *safâ âveridir*,
Doğrusu hoşlanırım “*âmeden-i lâklâk*”dan (s. 151)
(*safâ-âveridir; “âmeden-i laklak”dan* (leyleklerin gelmesinden)

**

O nasıl kâhirâne *vâz'ı galîz*,
Çamlıbel mi bu yer, kesen kesene? (s. 154)
(*vaz'-ı galîz*)

**

Pâye pâye etmeli te'mîn-i esbâb-i beka
Bimdârân-ı sükûta *îtilâ* kâfî değil (s. 155)
(*Bîm-dârân; i'tilâ*)

**

Tayyibe mahal var mı, gönül bu kocamazmış!
Olmaz mı *azizim*, koca dağ başı dumanlı? (s. 156)
(*Ta'yîbe; 'azîzim*)

**

Dün gördüm o **hûniyi** şaşırđım, kalakaldım,
"Sevdim" diyebildim yarı meyyit, yarı canlı (s. 156)
(**hûrîyi**)

**

Şişe-i dil pâre pâre, **sen ki nahvet bârdan**,
Bezm-i ıyş ü işretin evvelki mey-nûşânı yok (s. 157)
(**seng-i nahvet-bârdan; Bezm-i 'ıyş ü 'işret**)

**

Bu ne, rûyâ mı a sâkî, ne **saadet** ne, şeref
Böyle bir günde bana sen gelesin **bâde bekef** (s. 161)
(**sa'âdet; be-kef**)

**

Bu felâket, bu kadar **derd-i şüûr öfken** ile
Deseler çok mu Ziya dâr-i şifâya gitdi (s. 162)
(**derd-i şu'ûr-efgen**)

**

Ne müstebid-i **canşiken** belâ imişsin ey hayât
Minelezel ilelebed mücâdele, **mukatele** (s. 169)
(**cân-şiken; Mine'l-ezel ile'l-ebed; mukâtele**)

**

Tâbekey mühlet-i tanzîm-i umûr,
Mütehammil mi **zaman** imhâle? (s. 170)
(**Tâ-be-key; zamân**)

**

Fırsat gelir ki bir **leng sâhib hurûc** olur da
Lerzân eder sitemle **sükkânı şeş cihâtı** (s. 171)
(**lenk; sâhib-hurûc; sükkân-ı şeş-cihâtı**)

**

Hâdim-i **Hakk** ol, budur câh-i bülend-i pâyidâr,
Bî-bekadır gördüğüm şeyler bütün vehm ü hayâl (s. 172)
(**hakk**)

**

Huzur-i saâdet hemen bir teselli
Salâhın ve sulhun var ancak **nevîdi** (s. 176)
(**Huzûr u sa'adet hemân; nüvîdi**)

**

Git işinle iştigal et, ey emel-rân-ı vatan
Zir ü bâlâ, hiç biter mi **âlemin hûy-i hâyı**? (s. 220)
(**Zîr ü bâlâ; hiç; 'âlemin hûy ü hâyı**)

**

Reh-i saht-ı aşka düştü, gidiyor dil-i hazînim.
Safâhâtı görmez oldu nazar-ı **dakîka bînim** (s. 180)
(**dakîka-bîn**)

**

Gülşende açan gül yerine şimdi hep âteş,
Gûyâ ki dedik bülbüle biz *külhânı* kurtar. (s. 182)

(külheni)

**

Pürnümâyiş sohbet-i bî-sûd-i âlem *tâbekey*
Ey harîm-i yâr, açıl ferdâne, *uzletgâhım* ol. (s. 184)

(Pür-nümâyiş; tâ-be-key; ‘uzlet-gâhım)

**

Kulûb-i ehl-i hikmet *şîmedâr-ı* iğbirâr olmaz
Muhîti *mevcezârı sâfi hilkatte* gubâr olmaz (s. 186)

(şîme-dâr; mevc-zâr-i sâf-i hilkatte)

**

Bu öyle *hâile* bir *illet*-i pür âfetdir,
Ki mübtelâsını sevk eder intihâra kadar.

Devânüma diyemem her cünûna dâr-i şifâ,
Gün oldu, biz *dahî* gitdikdi Üsküdâr’a kadar (s. 199)

(hâ’ile; ‘illet; Devâ-nümâ; dahı)

**

Seyrî, keyfî ve serî, nâme-i *feryât* elde,
Nasıl etsek de yetişsek şu *havâ* postasına. (s. 204)

(Seyri; keyfî vü serî’; feryâd; hevâ)

**

Bir *atâlet ve sefâhat* gidiyor,
Korkarım, *âkıbeti hâiledir*. (s. 206)

(‘atâlet ü sefâhat; ‘âkıbeti hâ’iledir)

**

Sakın mahvîlerin *enzâr-ı kahr-i inkisârından*,
Denizler *tünd ü bâda* karşı pek mühlik hurûşândır. (s. 207)

(enzâr-ı kahr ü inkisârından; tünd-bâda)

**

Göz yumup gitdim mi? *Benim buhûn-i dille* medfenim,
Lâlezâr olsa gerekdir cevherimden *renk renk* (s. 286)

(ben bu hûn-i dille; reng reng)

**

Ne temâşâ, hele bak şimdi Ziya hep *safâhât*
Gûş-ı etfâle degen işveli *nennî* gibidir. (s. 223)

(safahât; ninni)

**

Görünmeli *nişâd-ı* mey, yücelmeli *sedâ-yı* hey,
Atâ-yı büse *pey be pey tahammül efken* olmalı (s. 226)

(Neşât; sadâ; ‘Atâ; pey-be-pey; tahammül-efken)

**

O vefâsız yine, *âzar işe* meyyâl oluyor.

Tavr-ı şûhânesi râhat şiken-i bâl oluyor (s. 232)

(âzârîşe)

**

Ne yüksek âbideler *raks* eder *gönüllerde*,
Vatan yolunda edenler, nükûd-i cân *îşâr*. (s. 242)

(rekz; gönüllerde; îsâr).

**

Zâlim âsûde *hür*, yaşar mazlûm,
Vakf-i feryâd “ennecât” olmuş. (s. 244)

(hor)

**

Olaydı cevher-i cândan elimde bir *gencin*
Güzergehinde edeydim avuç avuç *isâr* (s. 253)

(gencim (hazinem); Güzer-gehinde; îsâr)

**

Âşinâ-yı edeb, *dilhûn*-ı derd-i ih tiyâc (V.?)

Nîmet ü cah ü gına bîgânededen bîgâneye (s. 264)

(Âşinâyân-ı edeb; dil-hûn; Ni'met-i câh ü gınâ)

**

Zümre-i insân, bu rûh idrâk ile,
Bir tutulsun mu *has-i hâşâk* ile (s. 272)

(has ü hâşâk)

**

Baht-i tal'i ne imiş, *sa'y'ü amel* peşinde,
Çalışıp onları biz, kendimize râm edelim (s. 288)

(Baht ü tâli'; sa'y ü 'amel)

**

“... *kîse-i nakden* ne gam ey kalb-i pür-temkîn
Bilirsin ağniyânın ekseri *erbâb-ı hasetdir*” (s. 314)

(Tehiyse kîse-i nakdin; erbâb-ı hissetdir)

**

Câh-ı derd-i hicre düşmüş *bi-rızâyım* sevdiğim,
Çok mu olsa *ahterem* sâyende ayâ gark-ı nûr? (s. 316)

(Çâh; bir Ziyâ'yım; ahterim)

**

Öyle bir *beytsin* ki sen ey mazhar-ı nûr-ı ilâh,
İktirânından hezârân *Lat ve Uzza* gark-ı nûr. (s. 317)

(bütsün; Lât ü 'Uzzâ)

**

Yoksa *umur-û âhiret*,
Hâil mi oldu âkıbet (s. 419)

(umûr-ı âhiret; Hâ'il)

1.5. Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca) Bilgisi Noksanlığı

Metin neşrinde bilinmesi hatta iyi bilinmesi gereken konulardan biri Osmanlı Türkçesidir. Bilhassa bu konu uzun bir süre eğitim görmeyi ve çalışma yapmayı; Osmanlı Türkçesinde etken olan Türkçe, Arapça ve Farsça kuralları ve kelimeleri bilmeyi gerektirir. Her dilin olduğu gibi Osmanlıca'nın da kendine özgü kuralları vardır. Sadece Arap harflerini tanımak Osmanlıca bilmek demek değildir.

“İhtisas” noksanlığına örnek olarak ele aldığımız eserde belirtildiğine göre eseri hazırlayanın Osmanlıca bilmeyişinden dolayı bazı Osmanlıca metinler, Osmanlıca bilen birine okutulmuş(!). Üzülerek belirteyim ki, “El elin eşeğini türkü çağırarak arar.” sözü mucibince Osmanlıca “gazel”ler, “türkü” çağırımdan okunamamış, şiirlerin manaları katledilmiş ve âdetâ Ziyâ'nın ışığı karartılmıştır. Hele hele bazı sayfa altlarında verilen açıklayıcı bilgileri anlamak mümkün değildir. Yeri gelmişken belirteyim ki, metin neşrinde elde yazma nüshanın bulunması metnin sağlam kurulması bakımından aranan bir husustur. Metinde bir tahrip yok ise, metni doğru okuyamamanın suçunu metne yüklemek görülmüş bir açıklama değildir (bk. Resim 4, 5, 6, 7).

Osmanlıca'nın bilinmeyişi, sözlüğe bakma alışkanlığının bulunmayışı, anlama dikkat etme gereğinin duyulmayışı, yani “ihtisas” noksanlığı sonucu bazı kelimeler biri birine karıştırılarak şâirin söylemek istediği anlam katledilmiştir. “İhtisas” noksanlığı sonucu; Hak (حق) ile “toprak” anlamındaki hâk (خاك); Farsça “Hudâ” (خدا) ile Arapça Hüdâ (هدى); şâ'ir (شاعر) ile “arpa” anlamındaki şa'ir (شعير); “kuş” anlamındaki murg (مرغ) ile “sümük” anlamındaki mürk (مرك); “ev” anlamındaki hâne (خانه) ile “yemek sofrası” anlamındaki h'ân (خوان); adam, âdem (آدم) ile “yokluk” anlamındaki ‘adem (عدم); “köşk” anlamındaki kâh (كاه) ve “saman” anlamındaki kâh (كاه) ile edat olan gâh (گاه); “yasama” anlamındaki kanûn (قانون) ile “ateş ocağı” ve “Aralık-Ocak ayları” anlamındaki kânûn (قانون); “ayıplama” anlamındaki ta'n (طعن) ile tañ (طاك); “sidik kavuğu” anlamındaki mesâne (مثنائه) ile “cilt üzerindeki küçük delikler” anlamındaki mesâmm (مسلم); Türkçe (-ki eki) ile Farsça bağlaç olan ki (كه; كم) vb. kelimeler biri birine karıştırılmıştır. İlk bakışta, bir çizgi, bir nokta, bir kesme, bir uzatma işareti gibi basit görüldüğü ve önemsenmediği için dikkate alınmayan yazılışlar üzerinde duruşumuz işin uzmanı ve “ihtisas” sahiplerince anlaşılacaktır. Sözlüğe bakmadan ve mısraları anlamadan metin kurmak da “ihtisas” noksanlığıdır.

Bu konuda örnek olarak verilen metinlerde **kalın/italik** gösterilen hataların doğru şekilleri parantez içinde verilmiştir:

El eline baktırmasın hemen **Hâk**

Pek müşkil **hasîslerin** kapısın çalmak (V.?) (s. 421)

(**Hak; hasîsler**)

**

Hak üzre kalış ziyâ-yı mihre

Bir zül ise **âsumân** utansun.(s. 141)

(**Hâk; âsmân**)

**

Korkarım *nâgeh* sizi *Hâk setr* eyler âteşim
Gelmeyin ey *dest-i gâr-ı mahabbet* yânıma (s. 374)
(*nâ-geh; hâkister; rest-gârân-ı mahabbet*)

**

Ey merkez-i *kasvetmeâb*
Bâri Hüdâ'dan et hicâb. (s. 419)
(*kasvet-me'âb; Bâr-i Hudâ'dan*)

**

Semâ nigâh, o gözler ki baġteten süzülür.
Şikeste per gibi dil *mürgü* çırpınır, büzülür. (s. 216)
(*murg*)

**

Cerihadâr-ı elemdir gönül, *aceb* yok mu,
Şikestebâl şu *mürg-ı* garîbe bir lâne? (s. 177)
(*Cerîha-dâr; 'aceb; Şikeste-bâl; murg*)

**

Biz o *mürgiz* ki *dil-i pürhâbı* bî-dâr eyleriz.
Naġmemizle *şûrezâr-ı reşki gülzâr* eyleriz. (s. 190)
(*murgız; dil-i pür h'âbı; şûre-zârı reşk-i gülzâr*)

**

Tutuldu iştiyâka dil, o zülf-i *müşkfâm* için.
Hevâ-yi *mürg-ı* âgehin *aceb* değil mi *dam* için (s. 295)
(*müşg-fâm* ("müşg" medli); *murg; dâm*)

**

Mest-i medhûş ağlarım yâd-i vatanla *kâh kâh*,
Her gören bir âfet-i câne sanır âşık beni. (s. 147)
(*gâh gâh*)

**

Nerede olsam hep felâket, hep keder,
Dâimâ eyler beni şûrîde ser,
Kâh âşık kâh mest ü der-beder,
Etmedim bir kûşeyi asla makar (s. 426)
(*Nerde; Gâh; 'âşık; gâh*)

**

Gider de *kâh* elinden *irede*, pür hiddet,
Yürür, durur, oturur, söylenir bakış âfet (s. 424)
(*gâh; irâde*)

**

Âteş aldım, ömrümün fasl-ı şitâsında Ziya!
Tan-ı halk oluyor lehîbi aşkımın yelpâzesi. (s. 146)
(*Ta'n-ı halk ol'yor lehîb-i 'aşkımın yelpâzesi*)

**

Gel biraz da bezme, sil dilden gubâr-ı kasveti,

Hey birâder, bakma engel *tanına* aftospiyos (s. 213)

(ta'nına)

**

Düşünür, müstağrak, *kâh* uzun müddet,
Söze de geldi mi bekleme nöbet (s. 387)

(gâh)

**

Güvenilmez şu feleğin rengine,
Kâh atar yükseğe *kâhi* engine (s. 390)

(Gâh; gâhî)

**

Kâh âşık *kâh* mest ü derbeder,
Etmedim bir kûşeyi asla makar (s. 426)

(Gâh; gâh)

**

Gider de *kâh* elinden *irede pür hiddet*,
Yürür, durur, oturur, söylenir, bakış âfet, (s. 424)

(gâh; irâde; pür-hiddet)

**

Neş'e bulacak yerde melâl-i dilim artar,
Kırdın kadeh-i zevkimi, *sehbâmı sem* etdin. (s. 265)

(sahbâmı semm)

**

İşte *sehbâ*, işte sâkî esbâb-ı tarâb (V ?)¹
Kim ümîd eylerdi çarha, böyle devrân eylesin? (s. 292)

(sahbâ (şarap)

**

Hepsinin, bir muttarid *kanunu* var
Her Temmuzun mutlaka *kanunu* var (s. 270)

(kanûn (yasa); kânûn (ateş ocağı; Aralık-Ocak ayları); Temûzun)

**

Nedir bu dâğ-i esâret, niçin bu kayd-ı elem?
Bihîşt-i *âlem-i hürriyeti* düşün *âdem*
Ne buldun, ayırlamazsın *aceb* şu varlıktan?
Ki dehşet etmede ilkâ sana *sadâ-yı âdem* (s. 277)

(âlem-i hürriyeti; aceb; sadâ-yı âdem)

**

Egerçi *dil ser-i bâdın devri* düşmek hayli mihnetdir,
Rakîb-i *bedlikâyı* görmemek de başka devlettir. (s. 314)

(dil-rübâdan dûr; bed-likâyı)

**

¹ Mısra Yz. 212 vr. 58a ve Yz. 68, s. 6'da, "Dem bu demdir işte mahbûb işte esbâb-ı tarâb" şeklidir.

Görünmez oldu meh-i dil-rübâ-yı istiğnâ,
 Sehâb-ı *mazluma* döndü semâ-yı istignâ. (s. 315)
(muzlime)

**

Eder musâhibini *kec külâh-ı* hürriyyet
Hülâsa başka sefâdır sefâ-yı istiğnâ (s. 259)
(kec-külâh¹; Hulâsa)

**

Dâr hüsnünde sakınmam ibtilâ-yı dehrden
Kuvve-i aşk hured sûzin penâhımdır benim (s. 260)
(Devr-i hüsnünde; Kuvve-i ‘aşk hured-sûzin)

**

Döküldü *döşe* yine *cezbe-pâş* kâküller,
 Meşâm-ı cânıma değse, ne var bu sümbüller? (s. 424)
(Dûşa; cezbe-pâş)

1.6. Metot Noksanlığı

Ziyâ'nın aynı vezin ve kafiye ile yazılmış iki ayrı gazeli, *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Düşündüklerimden”² ve “Ahd-i Atik Söylenişlerinden”³ başlıkları ile sekizer beyitli iki ayrı gazel olarak yayımlanmasına rağmen, üzerinde durduğumuz kitapta, aynı olan birkaç beyitten hareketle iki gazel birleştirilerek “Ahd-i Atik Söylenişlerinden” (Düşündüklerimden) başlığı altında on dört beyitlik bir gazel olarak verilmiştir (s. 221-222). Yine bunun gibi Ziyâ'nın, vezin ve kafiye benzeri iki ayrı gazeli, *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Sözde Sanatlı Bir Söyleniş”⁴ ve “Gazel”⁵ başlıkları ile birincisi 6 ikincisi 9 beyitli iki ayrı gazel olarak yayımlanmasına rağmen, üzerinde durduğumuz kitapta, aynı olan birkaç beyitten hareketle iki gazel birleştirilerek “Sözde Sanatlı Bir Söyleniş” başlığı altında altı beyitlik bir gazel olarak verilmiştir (s. 224, **bk. Resim 2**).

Bunlar gibi yine vezin ve kafiye benzeri olan, *İkaz* gazetesi⁶ ile *Gençliğin Sesi* gazetesinde⁷ “Ağlar mısın Güler misin?” başlığıyla 9 beyit olarak ve *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Mülâtafa”⁸ başlığı ile 11 beyit olarak yayımlanan iki ayrı gazel, söz konusu kitapta karmakarışık, 14 beyitlik tek gazel şeklinde-katledilerek-verilmiş (s. 233-234). Bu duruma gazelin adı gibi, “Ağlar mısın güler misin!”

¹ “kec-külâh” (f.b.s.):külâhı eğri, külâhını eğri giyen. (Eskiden halk arasında, külâhı eğri giyerek gezmek, kişinin kendine olan güvenini, varlıklı ve özgür olduğunu gösterirdi).

² Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2160, 27 Ağustos 1962, s. 2.

³ Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2349, 12 Nisan 1963, s. 2.

⁴ Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2169, 6 Eylül 1962, s. 2.

⁵ Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2407, 27 Haziran 1963, s. 2.

⁶ *İkaz*, 27 Cemâziyelâhir 1343, s. 1.

⁷ Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2072, 10 Mayıs 1962, s. 2.

⁸ Vîcdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2406, 26 Haziran 1963, s. 2.

Yine vezin ve kafiye benzeri olan, *İkaz* gazetesi ile *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Söylenişlerimden”¹ başlığıyla 5 beyit olarak ve *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Söylenişlerimden”² başlığıyla 7 beyit olarak yayımlanan iki ayrı gazel, söz konusu kitapta kitapta 8 beyitlik tek gazel haline getirilmiş, dipnotlarda kaynaklar gösterilmekle birlikte, kaynaklardaki farklılıklar gösterilmemiştir (s. 236).

Yine *İkaz* gazetesi ile *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Olmaz Olmaz”³ başlığıyla yayımlanan 6 beyitlik gazel ile *Gençliğin Sesi* gazetesinde⁴ 8 beyit olarak yayımlanan gazel, vezin ve kafiye benzerliği sebebiyle birleştirilip 9 beyitlik bir gazel olarak verilmiştir (s. 244).

Bunlara benzer başka iki gazel birleştirilerek tek gazel olarak verilmiş. *İkaz* gazetesi (bend şeklinde) ile *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Sürûd-ı ‘Âcz”⁵ başlığıyla, *Gençliğin Sesi* gazetesinde “Hayat Cilvelerinden”⁶ başlığıyla 7 beyit olarak yayımlanan gazel, vezin ve kafiye benzerliği sebebiyle birleştirilip 9 beyitlik bir gazel olarak verilmiş, bazı beyitler hiç yazılmamıştır. Dipnotlarda ise kaynaklar yazıldığı halde farklı yazılışlar verilmemiştir. (s. 255).

Kitaptaki şiirlerin dipnotlarında kaynaklar gösterilmiş, fakat kaynaklardaki farklılıklar verilmemiştir. *Gençliğin Sesi*, *Haber Gazetesi*, *Taşpınar Dergisi* gibi kaynaklarda Latin harfleriyle yayımlanan metinlerdeki mürettep ve mürettep hatası olarak çıkan hatalı yazılışlar düzeltilmeden aynen alınmış, hatta yeni hatalı yazımlar oluşmuştur. Daha önce de söylediğimiz gibi Osmanlıca ve vezin bilgisinin olmayışı, sözlüğe bakma alışkanlığının bulunmayışı, kısacası “ihtisas” noksanlığı neticesi, imla ve vezin hatalarıyla dolu olarak katledilen kitaptaki onlarca şiirden biri “Enîn-i Hayât” adlı felsefî gazeldir (s. 235)

Kitapta şiirler, şekillerine, türlerine veya yayımlandıkları yerlerdeki başlıklarına göre tasnif edilerek verilmemiştir. Bazısı şekil adıyla, bazısı yayımlandığı yerdeki şiir adına göre verilmiş. Bazılarının yayımlandıkları yerlerdeki farklı başlıkları, dipnotta gösterilmesi gerekirken hepsi birden başlık olarak verilmiş. Meselâ bir şiir, hem “Kıt’a” başlığıyla hem “Bu da hemnamım bir bedâi cemâle” başlığıyla hem de “Seyyit Gazi’de Ziya adlı sevimli bir gence” başlığı ile verilmiş (s. 338, **bk. Resim 8**). Şiirlerin hiç birinin başında -aruz veya hece- ölçüleri belirtilmemiş. Şiirlerin alındığı kaynaklar dipnotlarda verilmiş, ama bu Latin harfli kaynaklardaki farklı yazılışlar fark edilip gösterilmemiş (**bk. Resim 1**). *İkaz* gazetesi ve *Afyon’da Nûr* mecmuası gibi Arap harfleriyle intişar eden dergi ve gazeteler de

¹ *İkâz Gazetesi*, 28 Rebiül evvel 1342, s. 1; Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2198, 11 Ekim 1962, s. 2.

² Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2345, 6 Nisan 1963, s. 2.

³ *İkaz*, 6 Şubat 1342, s. 1; Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2208, 23 Ekim 1962, s. 2.

⁴ Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2346, 9 Nisan 1963, s. 2.

⁵ *İkaz*, 15 Recep 1342, s. 1; Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2206, 20 Ekim 1962, s. 2.

⁶ Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2396, 11 Haziran 1963s. 2.

dipnotlarda verilmiş, ancak Osmanlıca bilinmediği için bu nüshalara hiç bakılmamış; farklı beyitler, farklı yazılışlar gösterilmemiştir.

Bazılarının resimlerini verdiğimiz (bk. Resim 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8) kitaptaki onlarca sayfada yüzlerce hata bulunmaktadır. Osmanlı Türkçesi olmadığı için yapılan okuma hataları; Türkçe, Arapça, Farsça bilgisinin yetersizliği sonucu oluşan hatalar (terkip hataları, anlamı değiştiren uzun-kısa ünlü meselesi, “ayn” ve “hemze” işaretlerinin bilinmeyişi, Türkçe kelimelerin ünlü yapısı, Türkçe fillerin terkibe girmeyeceği; vezin bilgisi, imâle meselesi; tür, şekil ve kafiye bilgisi eksikliği) kısacası “ihtisas” noksanlığına örnek teşkil eden bir eser ortaya çıkmış.

Bazı şiirlerin dipnotlarında, Konya Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesindeki el yazması nüshalar kast edilerek, “*Mecmua, No. 68, s. 4-5. Şiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir. Okunmayan bölümler.... olarak geçilmiştir*” (s. 311, bk. Resim 5) diye verilen açıklayıcı bilgiyi anlamak, yorumlamak, kabul etmek mümkün değildir. Bu açıklama ve ortaya konulan çalışma maalesef “ihtisas” noksanlığının manidar bir misalidir.

1.7. Metne Müdahale Sonucu Oluşan Hatalar

Kitapta, latin harfleriyle yayımlanan nüshalarda bulunan hatalar düzeltilmeden alındığı gibi, kaynaklardaki bazı doğru yazılışlar değiştirilerek yeni hatalar oluşturulmuştur. Mesela metinde “**meymiş**”, “**mekr ehli**” yazılışları değiştirilerek “**neymiş**”, “**mekr ehli-i**” şeklinde yazılmış ve yeni hatalar oluşturularak beyitlerin anlamları katledilmiştir. Sadece bu birkaç beyit bile söz konusu kitabın Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi, aruz vezni ve anlam bilgisinden uzak olduğunu, “ihtisas” noksanlığı bulunduğunu gösterir:

Hangi **neymiş**, görmedik def’-i gam eyler böyle şey,
Uğradık biz de **Ziya** meyhâneden meyhâneye (s. 264)

Ziyâ’nın, alkolün fayda etmediğini itiraf ettiği bu manidar beytindeki “**meymiş**” kelimesi, metnin alındığı kaynaktan böyle olmakla birlikte -“mey” ve “ney” kelimelerinin anlamları dikkate alınmadığı için- değiştirilmiş ve bir anlamsızlık oluşmuştur.

Âcizin gâlib kapar **serpûşunu**,
Geydirir **mekr ehli-i mâsume** külâh (s. 296)
(**Âcizin**; **ser-pûşunu**; **mekr ehli**; **ma’sûma**)

Dipnotta verilen Latin harfli kaynaktan doğru olan metin, müdahale sonucu bozulmuş ve beyitte cümle bozukluğu meydana gelmiştir. Ziyâ, “Gâlip, âcizin başlığını kapar; hile sahibi (mekr ehli), mâsuma gülâh giydirir” demektedir.

Kitaptaki şiirler, Latin harfleriyle yayımlanmış gazete veya dergilerdeki halleriyle verilmiştir. Dipnotlarda, şiirin yayımlandığı diğer Arap ve Latin harfli gazete ve dergilerin künyeleri de verilmiş, ancak buralardaki -şiirin veznini ve anlamını değiştiren- farklılıklar fark edilip verilmemiştir. Yine dipnotlarda verilen bazı açıklayıcı bilgiler “Vidâni”ye ait olup çoğunda kaynak dahi belirtilmemiştir. Bu tür sayfalardan bazıları şunlardır: s. 152, 153, 154, 157, 162, 174, 175, 177, 179, 183, 184, 198, 210, 212, 213, 215, 217, 219, 220,

221, 224, 225, 226, 227, 229, 233, 233, 235, 236, 238, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 241, 253, 254, 256, vd.

Hatalı Beyitlerden Bazıları

Ehli varken, *nîmet-i nâ-ehli* yerse çok değil,
Hâne sahibhâneden evvel konar ekser *mekes*. (s. 165)
 (ni‘meti; H^{ân} (خوان)a; sâhib-hâne (خانه)den; meges
 **

Mehâfilde, söze söz katmak etvâr-i *acebdendir*.
Kelâm-ı tâbe-âhir dinlemek, de’b-i edebdendir. (s. 210)
 (‘acebdendir; Kelâmı tâ-be-âhir)

**

Umûmun celb-i hoşnûdîsi hoş *ef’âle tâbîdir*
Şâir (شاعر)i ek de buğday bekle, *beyhude teâbdendir* (s. 210)
 (‘Umûmun; ef’âle tâbî‘dir; şa‘îr (شعير)i; bî-hûde ta‘abdandır)
 **

Çekilen *fâcialar* geldi mi bir bir *yâde*
 Her *mesânem* geliyor- fem kesilip-feryâde (s. 246, bk. Resim 3)
 (fâci‘âlar; yâda; mesammım; feryâda)
 **

Bilâ zarûret olmaz teki, şakîye refik,
Muâşeret şübhâtın mühim karînesidir. (s. 247)
 (Bilâ-zarûret; olamaz; takî; Mu‘âşeret; şübühâtın)
 **

Figân da olsa kârı, *âşıkımın göbeğinden ayrılmaz*,
 Ne mümkün andelîbe, *dâmen-i gülşeninden* ayrılmak (s. 276)
 (Figân; ‘âşıkın; kûyundan ayrılmaz; dâmen-i gülşenden)
 **

Gelir hallerinin metali yokdur,
 Hurşîd’in *örnek âli yokdur* (s. 320)
 (Gül ruhlarınun misâli yokdur
 Hürşîdün o reng-i âli yokdur)
 **

Ağyâr ile ülfet etmek ister,
 Ben ölmeden *ahmâli* yokdur (s. 320)
 (Ağyâr ile ülfet etmek ister
 Ben ölmeden *ihimâli* yokdur)
 **

Seni ıslâh edemez olsa da misk-i nâfe,
Şehr ten verdi ta’ffün *aknef-i eknâfe* (V. ?) (s. 357)
 (Seni ıslâh idemez olsa da misk-i nâfe
 Şöhretün virdi ta‘affün a kenef eknâfe) (Yz. 212, vr. 64a; Yz. 68, s. 15)

**

Başı kel, bir *meşhur şâir* hakkında
 Bildirirdim sana *haddini* hey kel! (V.?)
 Görmeyeydim seni *beher-i heykel* (V.?) (s. 357)

(Başı kel bir *müteşâ'ire*/ Başı kel bir müteşâ'ir hakkında)
 Bildirirdim sana *haddün* hey kel
 Görmeyeydim seni *ben bir heykel* (Yz. 212, vr. 64a; Yz. 68, s. 15)

Hatalı Kıt'alardan Bazıları

“İhtisas” noksanlığına misal olarak, vezin, diziliş, okuma, anlam itibariyle hatalı kıt'alardan bazıları, doğru şekilleriyle birlikte şunlar verilebilir:

KIT'A
 Fem-i şikâyeti açsam lehîb-i gam saçılır,
 Dokunmayın bana ben bir garîb gamzedeyim
Benim için öldi demişlerse çok mudur *yanan?* (V?)
Belâ-yi hicr ile her gün ölüp dirilmedeyim (s. 325)

(KIT'A
 Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Fem-i şikâyeti açsam lehîb-i gam saçılır
 Tokunmayın bana ben bir garîb gam-zedeyim

Benim'çün öldü demişlerse çok mudur **yârân**
Belâ-yı 'aşkile her gün ölüp dirilmedeyim)

**

KIT'A
 Hezâr elhân bir *kuş iken* gülistân-ı şetârette, (V.?)
 Kırıldı *bâlîm*, dâr düştüm âşiyânımdan. (V.?)
 Yeri, me'vâsı yok kuştan ne nağme beklenir artık?
 Bilinsin rütbe-i ahzânım evrak-ı hazânımdan. (s. 345)

(KIT'A
 Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Hezâr elhân bir *kuşken* gülistân-ı şetârette
 Kırıldı *bâl-i şevkim* dâr düşdüm âşiyânımdan

Yeri me'vâsı yok kuştan ne nağme beklenir artık
 Bilinsin rütbe-i ahzânım “Evrâk-ı Hazânım”dan)

1.8. “Sehven” ve “Cehlen” Yapılan Hatalar

Her çalışmada olabileceği gibi bu çalışmada da “sehven” yapılmış hatalar vardır. Bizim asıl üzerinde durduğumuz hatalar bunlar değildir. Her meslekte olduğu gibi metin neşrinde bilinmesi gereken temel bilgileri bilmeden meydana gelen hatalardır ki bunları da “cehlen” yapılan hatalar olarak değerlendirmek istiyorum. “Cehlen” kelimesiyle kastedilen, sadece söz konusu çalışma ile ilgili temel bilgileri bilmeme yani “ihtisas” noksanlığıdır.

Bu konuyla ilgili birkaç misal vermek istiyorum. Kitapta, “287” numaralı dipnotta verilen “Sayı 207” notunun doğru şekli “Sayı: 2064” olmalıdır (s. 190). Yine kitaptaki bir “Kıt’a”nın alındığı kaynak, 455 numaralı dipnotta, “Sayı 2016” olarak verilir (s. 338, **bk. Resim 8**). Vicdani’nin uzun tefrikasının burada verilen sayısının numarası “2016” değil, “2106” olmalıdır. İşte bu yanlış yazılışlar “sehven” yapılmış hatalardan olup her çalışmada görülebilir. Yine aynı sayfada yer alan ikinci “Kıt’a”nın mısraları, dipnotta verilen kaynak gazetede “sehven” farklı dizilerek yayımlanmıştır (s. 338, **bk. Resim 8**). Ancak, bu yanlış dizilişin -tür ve kafiye bilgisi olmadığı için- fark edilmeden aynen alınması, aruz vezni bilinmediği için metinlerin vezinlerinin verilmeyişi, Osmanlı Türkçesine sahip olunmadığı için, vezni ve manayı bozan yazım hatalarının fark edilmeden gazeteden aynen alınıp verilmesi “cehlen” yapılan hatadır ve bütün bunlar “ihtisas” noksanlığını gösterir. Söz konusu “Kıt’a”nın kitaptaki yazılışı ve olması gereken hali şöyledir:

KIT’A

Görürüm ki sipihr-i *geç reftân*,

Eder erbâb-ı cehle bezl-i *niâm*

Bana vermez *taayyüşümde* medâr,

Beni fâzıl mı zanneder bilmem? (s. 338, **bk. Resim 8**)

(KIT’A

Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

(Fâ’ilâtün) (Fa’lün)

İder erbâb-ı cehle bezl-i *ni’âm*

Görirem ki sipihr-i *kec-reftâr*

Beni fâzıl mı zann ider bilmem

Bana virmez *ma’îşetimde* medâr)

Metin neşrinde “ihtisas” noksanlığına örnek verilecek yüzlerce hata ile dolu onlarca sayfadan biri üzerinde daha durarak bu maddeyi bağlamak istiyorum. Kitabın 350. sayfasında yer alan üç “Kıt’a”nın vezinlerinin verilmeyişi, beyitlerin dizilişleri, başlıklarının verilmişinde bir metot olmayışı, nüsha farklılıklarının dipnotlarda gösterilmeyişi, vezni ve anlamı değiştirecek önemli okuma hatalarının bulunuşu ve dipnotta ,“özü kabahatından büyük” denilecek derecede ,“Şiir, el yazması bir kaynaktan

okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir” (s. 350) ifadesinin yer alışı çalışmanın ciddiyetten uzaklığını ve diğer bilimsel çalışmalarda olduğu gibi metin neşrinde de olması gereken “ihtisas” bilgilerinin bulunmayışını, kısacası sözün bittiği yeri gösterir.

Söz konusu üç “Kıt’a”nın kitaptaki şekilleri ve düzeltilmiş şekilleri şöyledir:

KIT’A

(Eserü’l-mer’î ömrü’s-sânî)

Kalırsa **yâdigâr-ı ömr-i mâzîme** esef etmem,

Benim her demde ancak bî-eser kalmak memâtımdır.

Niçin merhûn-ı eyyâm-ı güzeşte olsun efkârım?

Hudâ pâyende etsin işte **mecmu’um** hayâtımdır (s. 350)

(KIT’A

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

Kalırsa **yâd-gârı ‘ömr-i mâzîme** esef itmem

Benim her demde ancak bî-eser kalmak memâtımdır

Niçün merhûn-ı eyyâm-ı güzeşte olsun efkârım

Hudâ pâyende itsün işte **mecmû’am** hayâtımdır)

**

KIT’A

(Rifat Bey Eğirdir’e kaymakam tayin olunduğu zaman söylemiştir)

Her işi mihver-i **mergûbuna ircâ** ederek,

Râh-ı **me’zûb**-i terakkîye **sekirdir** Rif’at.

Şimdi de etdi Eğirdir yoluna **azm-i dehârum benim**, (V.?)

Bunda da ipliğini elbet eğirdir Rif’at (s. 350)

(KIT’A

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

Her işi mihver-i **matlûbına ircâ** iderek

Râh-ı **mergûb**-i terakkîye **seğirdir** Rif’at

Şimdi de itdi Eğirdir yolına **‘azm ü hırâm**

Bunda da ipliğini elbet eğirdir Rif’at)

**

UŞAK İÇİN

Can ü dili eyledi **ferehnâk**,

Tab’umca makâm imiş efendim.

Hoş geldi **havası** ben fakîre,

Uşak’t hakîkaten beğendim (s. 350)

(KIT‘A
Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

Cân ü dili eyledi **ferah-nâk**
Tab‘ımca makâm imiş efendim

Hoş geldi **hevâsı** ben fakîre
Uşşâk’ı hakîkaten beğendim)

2. İHTİMAM NOKSANLIĞI

Metin neşri çalışmalarında, “ihtisas” konusundan başka nâşirde muhakkak olması gereken bir başka husus “ihtimâm”dır. Bu konu aslında bütün çalışmalarda ayrı bir önem arz eder. Yapılan bir çalışmayla ilgili olarak var olan “ihtisas” bilgisi, o çalışmada gösterilecek “ihtimam”la ortaya çıkar. “İhtimâm”, “*Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme*”¹ demek olup, başarılı her çalışmanın temelini teşkil eder. Bu noktadan bakıldığında metin neşrinde “ihtisas” noksanlığı kadar “ihtimam” noksanlığı da hatalı metin kurulmasına ve bunun sonucu olarak müellifin yanlış tanınmasına sebep teşkil edecektir.

Çalışmamızda “ihtimam” noksanlığına misal olarak değerlendirmeye aldığımız kitabın² ön sözünde; “...Hayatta kalmak ve hayata tutunmak konusunda adeta **bilincini kaybederek kendisini içkiye veren** sayısız kurbanlardan biridir”³; “...Adanalı Ziya’nın **bütün şiirlerini biraraya getirip, onun Evrâk-ı Hazânım**” adıyla yayımlamayı düşündüğü şiir kitabını oluşturduk... Böylelikle ölümünden 86 yıl sonra onun **bu dileğini yerine getirmiş olduk**”⁴; “...Adanalı Ziya’nın şiir ve yazı yayımlamış olabileceği bütün periyodikler taranmış ve hatırı sayılır miktarda şiire ulaşılmıştır. Bu manzumeler yeni harflere aktarılıp **okuyucuların, araştırmacıların dikkatine sunulmuştur**”⁵ denilir.

Biz burada Ziyâ’nın “bilincini kaybetmeden içtiği”, “bütün şiirlerinin” bu kadar olmadığı, Ziya’nın gerçekten “dileğinin yerine gelip gelmediği” üzerinde değil, “okuyucuların, araştırmacıların dikkatine sunulan” eserdeki hatalardan, “metin neşri” açısından söz edeceğiz. Bir akademisyen tarafından hazırlanan eserdeki bu hataları, “ihtisas” noksanlığı olarak değerlendirdiğimiz bir önceki eserden farklı olarak “ihtimam” noksanlığı olarak değerlendirmek istiyoruz.

İlk kitapta değindiğimiz hatalara benzer hatalar bu çalışmada da görülmektedir. Bu hataları, ihtisas noksanlığı değil ihtimam noksanlığı olarak görüyoruz. Bir işte gerekli olan temel bilgileri bilmek, o işte başarılı olmak için yeterli değildir. Bilgiler, bir plan ve ihtimam çerçevesinde değerlendirilmez ve yürütülmez ise yapılan çalışmada önemli hataların oluşması kaçınılmazdır (**bk. Resim 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16**).

¹ DEVELLİOĞLU, 1993.

² KOLCU, Ali İhsan. Adanalı Ziya Hayatı-Sanatı-Eserleri-Evrâk-ı Hazânım, Erzurum, 2018.

³ Kolcu, 2018: 11.

⁴ Kolcu, 2018: 11.

⁵ Kolcu, 2018: 12.

“İçindekiler” cetvelinde (s. 5, 6, 7, 8, 9) görüleceği gibi çalışmaya alınan şiirlerin kimisi “Muhammes”, “Gazel”, “Kıt’a” gibi şekil adlarıyla; kimisi yayımlandıkları kaynaktaki “Terâne-i Zafer”, “Hâl-i Dil”, “Telehhû”, “Bir Ramazanda” gibi adlarla; kimisi “Devr-i Sâbık Mahsûlatından”- “Kıt’a” gibi hem yayımlandıkları yerde verilen adları hem de şekil adlarıyla ikisi birlikte; kimisi “Tazmin”, “Nazire”, “Bir Tazmin”, “Ettin”, “Var”, “Eder” gibi başlıklarla adlandırılmışlardır. Mesela s. 82’deki manzume başlıkları “Kıt’a”, “Kıt’a”, “Beyit”, “Beyit”; s. 84’teki manzume başlıkları “Vatan”, “Kıt’a”, “Beyit”, “Eder” şeklindedir. Bir manzumenin başlığının “Şiir” (s. 110, **bk. Resim 16**) olarak verilmesi ise ilginçtir. Bu durum bir “ihtimam” noksanlığıdır. Halbuki bu tür çalışmalarda manzumelerin şekil adları ile alınması ve bu şekillere göre tasnif edilerek verilmesi genel bir temayüldür. Yine her manzumenin başında -aruz veya hece- vezninin yazılması, nüsha veya nüshaların dipnotlarda verilmesi, nüshalardaki yazım farklarının dipnotlarda gösterilmesi, mısralardaki vezin ve anlam uyumsuzluklarının belirtilmesi, manzum ve mensur metinlerin ayrı başlıklar altında değerlendirilmesi, aynı metnin birkaç yerde değil tek bir metin halinde verilmesi gibi hususlar disiplinli bir çalışmanın gereklerindedir. Elimizdeki çalışmada bunların görülmeşi “ihtimam” noksanlığındandır (**bk. Resim 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16**).

Mesela kitaptaki bir “Kıt’a”, hem yayımlandığı kaynaktaki başlık ile hem de şekil adıyla adlandırılmış. Söz konusu manzume, olması icap eden haliyle birlikte şöyledir:

DEVİR-İ SÂBIK MAHSÛLÂTINDAN
KİT’A
Yine *mesâ’ide* bahş-i *küşâyîş* oldu bahâr
Tuyûr-ı velvele-kârın *füzûndur* hevesi
Ne *çare gönçe* gibi kaldı beste-leb gönlüm
Duyulmaz oldu hezâr-ı *kadimin* âh sesi (s. 66)

(KİT’A
Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün (Fa'lün)

Yine *müsâ’ade* bahş-i *güşâyîş* oldu bahâr
Tuyûr-i velvele-kârın *füsûndur* hevesi

Ne *çâre gonçe* gibi kaldı beste-leb gönlüm
Tuyulmaz oldu hezâr-ı *kadîmin* âh sesi)

Ziyâ’nın, çok beğendiğim fikri, felsefî bir kıt’ası sadece yayımlandığı yerdeki adıyla ve öğrenci hatalarına benzer hatalarla yer alır:

DEVİR-İ İSTİBDATTA KANARYA

Kuşçağız *sende* mi dil-teşne-i *hürriyetsin*
O, ufak cüsseye sığmaz, ne bu *feryad*-ı medîd (**Kâfiye?**)
Âdem oğlu seni hoş savtın için kor kafese

Sus ki âzâdeliğe susmada var, varsa **ümit** (**Kâfiye?**) (s. 69, **bk. Resim 14**)

KIT‘A

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

(Kuşçağız **sen de** mi dil-teşne-i **hürriyyetsin**
O ufak cüsseye sığmaz ne bu **feryâd**-ı medîd

Âdemoğlu seni hoş savtın için kor kafese
Sus ki âzâdeliğe susmada var varsa **ümîd**)

Şiirler, Latin harfleriyle yayımlandıkları dergi ve gazetelerden aynen alınıp verilmiş; yanlış veya farklı yazılışlar herhangi bir değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır (**bk. Resim 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16**). Öyle ki, bazı manzumeler kitapta birden fazla sayfada yer almakta, buralarda farklı yazılışlar görülmekte ve hangisinin doğru olduğu okuyucuya bırakılmış gibi görülmektedir (s. 34, s. 59-60, **bk. Resim 11**). Bütün bunlar, “ihtimam” noksanlığındandır. Ziyâ'nın çok sevilen ve günümüze kadar gelen bu gazeli Arap ve Latin harfleriyle yayımlanmış, bazı çalışmalara da alınmıştır.

Görüldüğü gibi “Gazel”, “Utansın”, “Bir Terâne-i 'Âşıkâne” başlıkları altında yayımlanan manzume Kolcu'nun çalışmasında s. 34'te ve s. 59-60'ta iki yerde verilmiş; aşağıda görüldüğü gibi beyitlere ayrılmamış, vezni belirtilmemiş, kaynaklardaki farklı yazılışlar dipnotlarda gösterilmemiş ve bazı kelimeler iki yerde farklı yazılmıştır. Bütün bunlar “ihtimam” noksanlığındandır.

“Gazel”in Kolcu'da s. 34'teki şekli:

Gazel

V.?

Bilmem *niye âşıkân* utansın(‘âşıkân)

Bigâne-i aşk olan utansın(**Bîgâne-i ‘aşk**)

Bir hâsılı yok *zemîne* düştüm (**zemîne**)

Elden ne gelir *zaman* utansın(**zamân**)

Hâk üzre kalış ziyâ-yı mihre

Bir *züll* ise *âsümân* utansın (**âsmân**)

Râz-ı dili kim ederdi ifşâ

Ey mihr-i emel figân utansın

Sevmekle seni utan diyorsun

Sevmekse suçum cihân utansın

Dildâdene levme eden şu bî-dil

Gel şöyle görün *amân* utansın

Ruhsâr-ı Ziyâ ne gül gül oldu (**Ruhsârı**)

Sen söyle o meh hemân utansın

(Mekteb mc. Yıl. 4, nr. 33, 7 Haziran 1311/ (19 Haziran 1895), s. 289; **Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, nr. 3, 31 Mayıs 1334, s. 69)

“Gazel”in Kolcu’da s. 59-60’taki şekli (**bk. Resim 11**):

Gazel

V.?

Bilmem *neye aşıkân* utansın

Bigâne-i aşk olan utansın

Sevmekle seni utan diyorsun

Sevmekse suçum cihân utansın

(Öncekinde 5. Beyit)

Zar-ı dili kim ederci ifşâ (**Râz-ı dili**)

Ey mihr-i emel figân utansın

(Öncekinde 4. Beyit)

Hak üzre kalış ziyâ-yı mihre (**Hâk**)

Bir *zül* ise *âsümân* utansın (**züll**)

Bir hâsılı yok *zemine* düştüm

Elden ne gelir *zaman* utansın

Üftadene levh eden şu bî-dil (**Üftâdene**)

Gel şöyle görün *emân* utansın

Ruhsârı Ziyâ ne gül gül oldu

Sen söyle o meh hemân utansın

(Peyâm-ı Sabah, edebi nüsha nr. 23, 15 Kânun-i sani, 1336, s. 3; **Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, sene 1, nr. 3, 31 Mayıs 1334 (31 Mayıs 1918, s. 69)

“Gazel”in, nüshalardaki farklılıklar dikkate alınarak tarafımızca kurulan metni:

GAZEL¹

Mef’ûlü Mefâilün Fe’ûlün

Bilmem neye² ‘aşıkân utansun³

Bîgâne-i ‘aşk olan utansun⁴

Bir hâsılı yok zemîne düşdüm⁵

¹ *Mecmû’a* (Mevlâna Müzesi A. Gölpınarlı Kütüphanesi MM, Yz. 212, vr. 57a “Gazel”; Yz. 68, s. 4 “Gazel”); *Mekteb*, Nu: 32, 7 Haziran 1311, s. 289 (Gazel-“Şâ’ir-i nüktedân Adanalı Ziyâ Beyefendi Birâderimizindir”); *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmû’ası*, Sene 1, Sayı: 3, 31 Mayıs 1334, s. 69 (Gazel); *Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha*, Sayı: 23, 15 Kânun-ı Sani 1336, s. 3 (Gazel); *Afyonkarahisar’da Nûr Mecmû’ası*, C 2, Nu: 24, Eylül 1341, s. 7, (Utansın); *Tarih ve Edebiyyât Mecmu’ası*, Sene: 1, ‘Aded: 3, 31 Mayıs 1334, s. 69 (Gazel-Beyitlerin sıralanışı farklı-); *Îkâz Gazetesi*, 27 Cemâziyel evveli, 1342, s. 1 (Bir Terâne-i ‘Âşinâne); *Adanalı Ziyâ ve Eserleri*, M. Tacettin, Babalık Matbaası, Konya- 1933, s.10; "Adanalı Ziyâ'dan Parçalar", Bekir Sıtkı Sencer, *Taşpınar Dergisi*, C. 5, 29 İkinci Kânun, 1937, S. 51, s. 39 (Başka Bir Parçası) (Sencer’de şiirin dizilişi farklı); "Adanalı Ziyâ-Hayatı ve Şiirleri-", Vicdânî, *Gençliğin Sesi Gazetesi*, (7 Eylül 1962, Sayı: 2170, s. 2 “Bir Terâne-i ‘Âşinâne”) ve 14 Haziran 1963, Sayı: 2399, s. 2 “Bir Terâne-i ‘Âşikâne”); *Son Asır Türk Şairleri-Kemâlî’ş-Şu’arâ*, İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal C. V, Hzl. Ayşegül Celeboğlu, AKM Yay., Ankara, 2013, s. 2548; Nasrattınoğlu 1971: 217.

² Sencer’de "niye"

³ Bu gazele Muhyiddin Râif Yengin’in naziresi vardır.

⁴ Yz. 212’de “vav”lı (utansun), *Nûr* ve *Îkâz*’da "y"li (utansın)

⁵ *Mekteb*’de olmayan beyit *Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha*’da beşinci beyit olarak yer alır.

Elden ne gelir zamân utansun

Hâk üzre düşen ziyâ-yı mihre¹
Bir züll ise âsmân utansun²

Râz-ı dili eylemezdim ifşâ³
Ey meh nideyim figân utansun⁴

Sevmekle seni utan diyorsun⁵
Sevmekse suçum cihân utansun

Dildâdene⁶ levm iden şu bî-dil
Gel şöyle görün emân⁷ utansun

Ruhsârı Ziyâ ne gül gül oldu
Sen şöyle o meh hemân utansun

Kolcu'da bu gazel gibi, aynı olmakla birlikte birden fazla sayfada yer verilen başka manzumeler de bulunmaktadır. Mesela s. 64-65'te "Hâl-i Dil" başlığıyla verilen manzume, s. 72-73'te "Var" başlığıyla da yer almaktadır. "Murabba-i Mütekerrir" olan manzume iki yerde de vezni belirtilmeden, bendler 8'er mısra olarak, nüshalardaki farklı yazılışlar dikkate alınmadan ayrı manzumelermiş gibi iki yerde verilmiştir ki bu bir "ihtimam" noksanlığıdır.

Yine "Âteş-i cevvalé döndüm tab-ı aşk-ı yârdan" mısrasıyla başlayan biri 5, diğeri 7 beyitten oluşan iki gazel vardır. Vezinleri, kafiyelenişleri ve bazı mısraları aynı olmakla birlikte ayrı iki gazel olan bu manzumelerdeki benzerliklerin ve farklılıkların farkına varılıp dipnotlarda bilgi verilmeyişi de "ihtimam" noksanlığıdır (s. 33, s. 52, **bk. Resim 10**).

Çalışmada "Vatana"(s. 83) başlığıyla yer alan bir "Kıt'a" bir sonraki sayfada "Vatan" (s. 84) başlığı altında tekrar yer alır. Aynı manzumenin birden fazla sayfada yer alması,

¹ *Mekteb, Nûr, Târih ve Edebiyyât Mecmu'ası ve İkâz*'da "Hâk üzre kalış ziyâ-yı mihre"; M. Tacettin'de "Hâk üzre kalış ziyâyı mehre"; Sencer'de "Hak üzre kalış ziyayı mihre; Vicdânî 2170'de "Hâk üzere kalış ziyay-i mihre"; Vicdânî 2399'da "Hâk üzre kalışı, Ziyay-i mihre"

² *Nûr*'da yedinci ve son beyittir; Vicdânî 2399'da "Bir zül ise, Âsman utansın"

³ Yz.da "Râz-ı dili eylemezdim ifşâ"; *Nûr*'da "İfşâ mı iderdim âh râzı"; *Mekteb, Târih ve Edebiyyât Mecmu'ası, Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha* ve Vicdânî 2170'de "Râz-ı dili kim iderdi ifşa"; Vicdânî 2399'da "Raz-i dili kim ederdi ifşa"; Beyit M.Tacettin'de ve Sencer'de yoktur.

⁴ Yz.da "Ey meh nideyim figân utansun"; *Mekteb, Târih ve Edebiyyât Mecmu'ası, Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha* ve *Nûr*'da "Ey mihr-i emel figân utansın"; Vicdânî 2399'da "Ey mehr-i emel figan utansın"

⁵ *Osmanlı Târih ve Edebiyat Mecmû'ası*'nda ve *Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha*'da bu beyit gazelin ikinci beytidir.

⁶ *Târih ve Edebiyyât Mecmu'ası*'nda ve *Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha*'da "Üftâdene"; M. Tacettin'de ve İnal'da "Dildâdene", Sencer'de "Dildadeni"

⁷ *Mekteb, Peyâm-ı Sabah-Edebi Nüsha, Nûr ve İkâz*'da "âmân"; İnal, Sencer ve Vicdânî'de "aman"

manzumenin vezninin verilmeyişi, farklı yazılışların bulunuşu ve bunların dipnotlarda belirtilmeyişi de “ihtimam” noksanlığındandır:

VATANA

Sen erbâb-ı hamiyetten cüdâsın
Ben ihvân-ı *vefâdan bî-nasibim*
Bana *bâri* kerem kıl, iltifât et
Vatan ben de sana benzer *garibim* (s. 83)

VATAN

Sen erbâb-ı hamiyetten cüdâsın
Ben ihvân-ı *vefadan bî-nâsibim*
Bana *bari* kerem kıl iltifât et
Vatan ben de sana benzer *gâribim* (s. 84)

Sözkonusu “Kıt’a”nın metni şöyledir:

KIT‘A¹

Mefâ’lün Mefâ’lün Fe’ülün

Sen erbâb-ı hamiiyetden cüdâsın
Ben ihvân-ı vefâdan bî-nasîbim

Bana bârî kerem kıl iltifât it
Vatan ben de sana benzer garîbim

Tespitlerimize göre birçok kaynaktaki² yer alan bir beyit, Kolcu’nun kitabında “Beyit” (s. 82) ve “Bir Beyit” (s. 90) başlıkları altında, vezni belirtilmeden ve farklı imlalarla iki ayrı sayfada verilir ki bu da “ihtimam” noksanlığına başka bir örnektir:

BEYİT

Ey melih-i *telh meşrep* yok mudur hakk-ı nemek
En gerek zannettiğim çıktı nihayet *Engerek* (s. 82)

BİR BEYİT

Ey melih-i *telh-meşreb* yok mudur hakk-ı nemek
En gerek zannettiğim çıktı nihayet *engerek* (s. 90)

¹ *Eşref*, Sayı: 5, 24 Rebiülevvel 1327/2 Nisan 1325/15 Nisan 1909, s. 2 (Vatana); *Adanalı Ziyâ ve Eserleri*, M. Tacettin, Babalık Matbaası, Konya, 1933, s. 12 (Vatan'a); "Adanalı Ziya'dan Parçalar", Bekir Sıtkı Sencer, *Taşpınar Dergisi*, Haziran-Temmuz-Ağustos 1942, S. 89-90-91, s. 120; "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", Vicdânî, Gençliğin Sesi Gazetesi, 22 Ekim 1962, Sayı: 2207, s. 2 (Kıt'a-Vatana-).

² M. Tacettin, 1933, 9; SENCER, Bekir Sıtkı. "Adanalı Ziya'dan Parçalar 6", *Taşpınar Dergisi*, C. 5, 19 Nisan 1937, S. 54, s. 98; Vicdânî. "Adanalı Ziya-Hayati ve Şiirleri-", Gençliğin Sesi Gazetesi, Sayı: 2386, 31 Mayıs 1963, s. 2.

Adanalı Ziya'nın, yirmi yıla yakın bir zamandır Arap ve Latin harfli kaynakdan tarayıp tespit ettiğim ve metnini kurduğum şiirlerinden, 1331'de Seyit Gazi'de "*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*" vezniyle yazılmış 10 bentten oluşan bir "Murabba"sı, *Îkâz ve Gençliğin Sesi* gazetelerinde, *Taşpınar* dergisinde, *Adanalı Ziyâ ve Eserleri* adlı kitapta "Harb-i 'Umûmî-Feryâdlarından" ve "Cihan Harbine Acıklı Bir Bakış" başlıklarıyla - farklı bent sayılarıyla- yayımlanmıştır.

"İhtimam" noksanlığına örnek olarak ele aldığımız eserde bu manzumenin; s. 73'te vezni belirtilmeden, bentlere ayrılmadan, I. ve VII. bentlerinin "Harb-i Umumî Feryâdlarından" başlığıyla, s. 74'te yine vezni yazılmadan X. bendinin -başka bir manzumeymiş gibi- "Nihayete Doğru Allah'a" başlığıyla ve s. 119'da yine vezni belirtilmeden, bent numaraları yazılmadan I., III., IV, V., VII., VIII., II., bentlerinin- yine başka bir manzumeymiş gibi -"Cihan Harbine Acıklı Bir Bakış" başlığıyla -üç ayrı sayfada, üç başlık altında, üç ayrı manzumeymiş gibi- aynı manzume olduğunun fark edilmeden verilmesi "ihtimam" noksanlığıdır.

2.1. Vezin, İmla ve Anlam İtibariyle "İhtimam" Noksanlığı

Kitapta manzumelerin başlarında vezinlerinin verilmeyişi, anlamı bozacak şekilde vezin hatalarının bulunuşu da "ihtimam" noksanlığıdır. Hatalı yazılışları **kalın ve italik**, doğru yazılışları parantez içinde **kalın** gösterilen, *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* vezniyle yazılmış muhammesten iki bend:

Ağlarım **rehû-yâb-ı** vuslat olmadım cânânıma (V. ?)
Görmedim pâyân-ı hasret derd-i bî-pâyânıma
Ya ne dersin kalb-i **meshûr-ı** belâ hayrânıma
Hem yanar hem **hali** söyletmez **nigâr** cânıma
Allah Allah ben de h ayrânım dil-i sûzânıma
(**reh-yâb-ı; meshûr; hâli; nigâr-ı**)

Rûzuna hicr ile olmakta **bir ter** âteşim (V.?)
Şu 'le-zâ-yı mahveder olsa semender âteşim
Fart-ı sûzişle bakın işte ser-â-ser âteşim
Korkarım **nâ-geh** sizi hâkister eyler âteşim
Gelmeyin ey **restekârân-ı** muhabbet yanıma (V.?)
(**Rûz-gâr-ı; berter; Şu 'le-zârı; nâ-gâh; rest-gârân-ı**)

Kitapta, "şi're"nin "**şiire**", "'âlem-i ma'nâda"nın "**âlem-i manâda**", şeklinde okunduğu; "şi'r", "'âlem", "ma'na", "'arz" kelimelerindeki "ayn"ın ve "dâ'ima" kelimesindeki "hemze"nin belirtilmediği bir gazelin (s. 56), vezne ve imlaya dikkat edilmeden yazılması ve beyitlerin ayrılmadan verilmesi "ihtimam" noksanlığıdır.

Çalışıp **şiire** Ziyâ durma Ziyâ Paşa'nın
Rûhunu **âlem-i manâda** hemân şâd eyle
Dâima yaptığın eş'ârı berâ-yı tenkîd
Arz-ı pîş-i nazar-ı Nâcî'yi üstâd eyle (s. 56)

Kitapta “İstiklal-i Osmanîde Okunan İlk Hutbe’ye” başlıklı manzumede görülen vezin, imla, okuma ve anlam hataları ile kâfiye uyumsuzluğu da öğrencinin yapacağı türden hatalar olup, bunlar da “ihtimam” noksanlığı sonucu oluşmuş hatalardır:

Bu nasıl bir sabah *şaşaa-pâş*
 Bu ne rûz-ı safâ-fezâ-yı *saîd*
 Yok gönülde zılâl-i *gussâ, telâş*
 Her taraf neşvedâr-ı cünbüş-i *ıyd*

Bana *geliyor* ki *âlem*-i melekût (V.?)
 Eylemiştir *zemine* nakl-i *hayat*
Ya ki gelmiş de bülbül-i lâhût
 Yere *saçıyor* taraf taraf *negamât* (V.?) (s. 60)

İşte *Osmanlı’ya* bu ilk hutbe
 Sıyt-ı *şanıyla samia çiçekler* (Kâfiye?)
 Öyle *ulvi ki nutbetü’n-nuhbe*
 Bunu yüzlerce *saller dinler*” (Kâfiye?) (s. 61)

Bentlerin doğru şekli şöyle olmalıdır:

Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün
 (Fâ’ilâtün) (Fa’lün)
 1
 Bu nasıl bir sabâh *şa’sa’a-i pâş*
 Bu ne rûz-i safâ-fezâ-yı *sa’îd*
 Yok gönülde zılâl-ı *gussa telâş*
 Her taraf neşvedâr-ı cünbüş-i *’îd*
 3
 (Bana *gel’yor* ki *âlem*-i melekût
 Eylemiştir *zemîne* nakl-i *hayât*
Yanagelmiş de bülbül-i lâhût
 Yere *saç’yor* taraf taraf *tuhmât*
 9
 İşte *’Osmânliya* bu ilk hutbe
 Sıyt-ı *şanıyla sâmi’a cınlar*
 Öyle *’ulvî ki nuhbetü’n-nuhbe*
 Bunu yüzlerce *sâller dinler*

Metin neşrinde "ihtimam" noksanlığına örnek olarak değerlendirdiğimiz kitaptaki hatalı beyit ve bendlerden bazıları, parantez içinde verilen doğru şekilleriyle şunlardır:

Rûzuna hicr ile olmakta *bir ter* âteşim (V.?)
Şu’le-zâ-yı mahveder olsa semender âteşim
 Fart-ı sûzişle bakın işte ser-â-ser âteşim
 Korkarım *nâ-geh* sizi hâkister eyler âteşim

Gelmeyin ey *restekârân-ı* muhabbet yanıma (V.?) (s. 28)

(Rûz-gâr-ı; berter; Şu'le-zârı; nâ-gâh; rest-gârân-ı)

**

Nevbahar mıdır açıldıkça 'ızârın gül gibi
Şevk-i rû'yet söyletir *mürg-i dil-i* bülbül gibi
(murg-ı dili)

Dün başın'çün sevdiğim taraf-ı külehden kâkülün
Tâ meşâm-ı *canı ta'tir* eylesün sünbül gibi (s. 31)

(Dök; cânı ta'tir)

**

Fürûğ-ı *mihri vefâdır sehâb* olup gidiyor
Şarâb-i nâb-i muhabbet serâb olup gidiyor
(mihri vefâ der-sehâb)

Yazık o gülşen-i bülbül-nevâz-ı ikbâle
Bozuldu *gulgule-gâh girâb* olup gidiyor (s. 32)

(gulgule-gâh-i gurâb)

**

Pertev aldım gönlümü hurşîd-i irfân eyledim
Ben sana *beyhûde* mi rabt-ı *rek-cân* eyledim (s. 33)

(bî-hûde; reg-i cân)

**

Bî-teklifi şöyle dursun da yanımda cân-ı mey
Kasr-ı Cemşîd'e değışmem kûşe-i *virânemi* (s. 35)

(Bî-tekellüf; virânemi)

Ey *hatib-i minber-himmet* yazık enfâsına (V. ?)

Hitâbeler irâd edersen bak cemâ'at kalmadı (s. 40)

(hatîb-i minber-i himmet; Hutbeler irâd idersin)

**

O nahl-i *tazeden elimi çekerek âh Ziya*

Ne *çare çarh-ı çırp-endâz* kırdı sâkımız (s. 45);

(tâzeden el mi çekerdin âh Ziyâ; çare çarh-ı çep-endâz)

**

Dinlerim her *cüz'i ferdinden* gelir âvâz-ı gam

Benim midir âlemde *şüyûn* yoksa *şiven* ben miyim (s. 49)

(cüz'-i ferdinden; Ben midir 'âlemde şiven; şiven)

**

Paralandı câme-i sabrım da hâlâ göz diker

Ben bu *kâfir dil-i rakibin* çeşmine süzen miyim(s. 50)

(Pârelendi; kâfir-dil rakîbin)

**

Sus ey *mağlûb-ı* nefsi-i dîn dem *urma meziyetden*

Ne *hâlin* vardır âyâ inhimâkbaşka (s. 50)

(mağlûb; urma meziyyetden; fazlun; -i bâhdan)

**

Egerçi dil-rübâdan dür düşmek hayli mihnettir

Rakib-i bâdemâyı görmemek başka devlettir
(**Rakîb-i bed-likâyı; görmemek de**)

Başında *parelensin* atlas-ı *ikbâl-i* gerdûnun
Ki her gün *sûb-ı dânişten* biri bir dûna hil'attir
(**pârelensün; ikbâli; sevb-i dânişden**)

Bakılsa göz açılmaz *davâ-yı keşf-i hakikatten*
Garez-ı ma'nâda amma kesb-i rif'at **gazab-ı şöhattir**" (V.?) (s. 54)
(**da'vâ-yı keşf-i hakikatden; Garaz ma'nâda; ammâ; gasb-ı şöhtedir**)
**

Beni de ey yüzü gül lutf ile bir yâd eyle
Dil ü berâtımı artık ne var âbâd eyle (s. 55)
(**Dil-i vîrânımı**)
**

Mâha *teşbih edilmek haddi mi* vech-i pâkini (V.?)
Gün yüzünden günde yüz mihr-i *muallâ* gark-ı nûr
(**teşbih eylemek haddim mi; mu'allâ**)

Sine sâf oldukça endâmınla *fart-ı şevkinden*
Bak olur hem-vâra mir'ât-i mücellâ gark-ı nûr
(**Sîne; fart-ı şevkden** ("şevk" hecesi medli)

İnşirâh -ı sîneden yâ aks-i sâkîden midir
Böyle *çeşmede* durur câm-ı musaffâ gark -ı nûr (s. 55)
(**çeşmimde**)
**

Nûr-ı aynım sen *sallandıkça* bu kadle kim demez (V.?)
Allah Allah *olmuş işte nahl-i tubâ* gark -ı nûr gark
(**Nûr-ı 'aynım; salındıkça; işte olmuş nahl-i tûbâ**)

Câ-yı derd ü hicre düşmüş bir Ziyâyım sevdiğim
Ahterim sâyende çok mu olsa ayâ gark-ı nûr(s. 57)
(**Çâh-ı derd-i hicre**)
**

Bezmden ağyârı *inkâr* eyledim meyhânedede
Aşkımı sâkiye *karâr* eyledim meyhânedede
(**infâr; 'Aşkımı; ikrâr**)

Fikrimden ihrac edip âlâyış-i dünyâyı hep
Vaktimi *demâdem* imrâr eyledim meyhânedede
(**Fikrden** ("fıkr" hecesi medli) **ihrâc; rindâne**)

Cûşâ geldim gerdiş-i peymânedden bî-ihitiyâr
Teşne-i şeydâ-yı tekrâr eyledim meyhânedede (s. 59, bk. Resim, 11)
(**Cûşa; Teşne-i şeydâyı**)
**

Âcizin gâlib kapar *serpûşunu*

Giydirir *meğer âhâli ma'sûma* külâh (V.?) (s. 66)

(‘Âcizin; ser-pûşunı; mekr ehli; ma‘sûma)

**

Dökerek *arza* zülf-i siyehi

Perde-i *rû-yı dirahşan* eyle

Ne var ey *sihr-i emel* bir gün de

Beni *gölgemce perîşân* eyle (s. 68, bk. Resim 13)

(‘ârıza; rûy-ı dirahşân; mihr-i emel; gönlümce perîşân)

**

Nâr-ı mihnet yaktı hem-vâre yakar ehl-i dili

Şem’-i sûziş-i intimâ pervânedен pervâneye (V.?) (s. 68, bk. Resim 13)

(Şem‘-i sûziş intimâ)

Âşinâ-yı edeb dil-hûnu derd-i ihtiyâç

Ni‘met-i câh ü gınâ bigânedен bigâneye

(Âşinâyân-ı edeb dil-hûn-ı derd-i ihtiyâç) (V.?) (s. 68, bk. Resim 13)

**

Anlasam *bende feragat* zevkini

Âhî olsam bir cüdâ-yı intizâr (s. 75)

(ben de; ferâgat; “Âh” (medli))

**

Ölmeden evvel ölmenin a Ziyâ

Anladın sırrına zeh-i devlet (s. 77)

(Anladınsa sırrını zihî devlet)

**

Taayyübe mahal var mı gönül bu kocamazmış

Olmaz mı *azizim*, koca dağ başı dumanlı

(Ta‘yîbe; ‘azîzim)

İnşat dedim derd-i derûnu ona heyhât

Zâlîm yanîma gelse de *kâhî* heyecânlı (s. 78)

(İfşâ mı didin derd-i derûnum ana heyhât; gâhî)

**

‘Âkıbet umduğumuz seyl-i belâya gitti

Âhımız âh ki hep *badi bâdi hevâya* gitti (V.?) (s. 116)

(âh (medli); bâd-i hevâya)

**

Şâh-i bazı devlete şeh-perleriz

Âfitâb-ı nusrete hâverleriz

Cenk meydanında *şirin nerleriz*

Sîne-i hasma şikâf-âverleriz (s. 117)

(Şâh-bâz-ı devlete (“şâh” medli); Âftâb (“Âf” hecesi medli); şîr-i nerleriz; Sîne)

**

Ne zamandır beklerim¹

Hiç oldu emeklerim

Seni el ile gördükçe (V.?)

Tutuşur eteklerim (s. 121)

¹ Bir “türkü”nün dörtlüğüdür.

(Seni el'le)

**

Cerihâdâr-i elemdir gönül *acep* yok mu

Şikeste-bâl şu *mürg-i garibe bir îâne* (s. 126)

(*Cerîha-dâr-ı elemdir; 'aceb; murg-ı garîbe bir lâne*)

**

Gitme dur olduğun *mevki* de vuslat-gâhdır (V.?)

Dide-i hak-bîne karşı her taraf Allah'dır (s. 131)

(*Gitme dûra; mevki'; Dide-i hak-bîne*)

**

Biz o mürgiz ki dili pür-babı bidar eyleriz

Nağmemizle *şûrezâr-ı reşki gülzâr* eyleriz. (s. 134)

(**Biz o murgiz ki dil-i pür h'âbı bî-dâr eyleriz; Nağmemizle şûre-zârı reşk-i gülzâr eyleriz**)

**

İçtikçe eder *ateşi-sevdâyı füzun-ter*

Tadili-cünûn eyleyecek bir mülû var mı

(*âteş-i-sevdâyı füzûn-ter; Ta'dîl-i cünûn*)

Hurşide nasıl benzetirim *cephe-i yâri*

Kâkül gibi *bûyâ-vari-can* sünbülû var mı (s. 135)

(*Hûrşide; cebhe-i yâri; bûy-âver-i cân*)

Kitapta vezne, imlaya, manaya dikkat edilmeden metinlerin oluşturulması yanında, Arapça asıllı “nazm” kelimesine Türkçe ek getirildikten sonra “*nazmum-i*” şeklinde terkip yapılması;

Haydar-i nazmum-i semend tab'-ı çâlâkim Ziyâ

Hayber-i mi'nâya pür-tâb eyledi Döldül gibi (s. 32)

(**Haydar-ı nazmum semend-i tab'-ı; Hayber-i ma'nâya per-tâb**);

“Şem” ile “pervâne” münasebetini düşünmeden, yazılış benzerliğinden;

Beni hâkister etsin isterim nârın ki pervâne

Olur bilmez ne halet şu'a'-ı rûşenden ayrılmak (s. 32)

şeklindeki beyitte “ölür” kelimesinin “*olur*” şeklinde okunması öğrenci hatalarına benzer imlalar olup bütün bunlar “ihtimam” noksanlığına birer örnektir.

Yine öğrenci hatalarına benzer hatalarla dolu onlarca sayfadan bazılarının resmini çekip verdiğimiz ve değerlendirmeyi okuyucuya ve işin ehline bıraktığımız hatalar “ihtimam” noksanlığı örnekleridir (bk. Resim 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16)

2.2. Tür, Şekil İtibariyle “İhtimam” Noksanlığı

“İhtimam” noksanlığına örnek aldığımız eserde, *Bu manzumeler yeni harflere aktarılıp okuyucuların, araştırmacıların dikkatine sunulmuştur*¹ deniyor ise de, manayı bozan önemli okuma hatalarının bulunuşu (s. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 68; bk. Resim 9, 10, 11, 12, 13)

¹ Kolcu, 2018, 10.

yanında kitapta, manzumelerin vezin, tür ve şekillerine dikkat edilmediği de dikkat çekmektedir. Mesela “*Bir Tazmin*” başlığı altında, vezni belirtilmeden verilen “*Müsebba*”nın diğer bendleri 7’şer mısra iken I. bendinde 6 mısra bulunmaktadır. Eksik mısranın fark edilmeyişi, manzumede vezin ve yazım hatalarının bulunuşu ihtimam noksanlığındandır (s. 62, **bk. Resim 12**)

Söz konusu eserde yer alan manzumelerin bazıları, Bekir Sıtkı Sencer’in *Taşpınar*’da yayımladığı derlemelerinden¹, bazıları da M. Tacettin’in 1933’te yayımladığı 32 sayfalık *Adanalı Ziya ve Eserleri* adlı kitaptan alınmıştır. Adanalı Ziya’nın, bu eserlerde yer alan Latin harfleri manzumelerinde tür, şekil, vezin, düzen, kafiye, imla gibi konularda önemli hatalar bulunmaktadır (s. 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110 vd.; **bk. Resim 13, 14, 15, 16**). Bu hataların fark edilmeden, düzeltilmeden aynen alınıp verilmesi en masumane ifadeyle “ihtimam” noksanlığıdır.

Mesela, bir “Gazel” şeklindeki bir manzumenin ilk iki beytinin ayrılarak “Kıt’a” başlığıyla verilmesi (s. 109, **bk. Resim 15**), devamındaki sayfada ise aynı manzumenin devamı olan beyitlerin, “Gazel” başlığıyla verilmesine rağmen manzumenin ilk beytinin kafiyelenişine dikkat edilmeyişi ve kitapta ayrı iki manzume gibi verilen manzumenin (s. 109, 110, **bk. Resim 15, 16**) tek bir manzume olduğunun farkına varılmayışı; aynı sayfada bulunan bir “Murabba”nın “Şiir” başlığıyla verilmesi (s. 110, **bk. Resim 16**) ihtimam noksanlığıdır.

Yine kitapta “Kıt’a” başlıklı bir manzumenin kafiye düzenine dikkat edilmeden, alındığı kaynaktaki haliyle verilmesi “ihtimam” noksanlığındandır.

KIT’A
Bir çiçekten hediye dir bu çiçek
Ki eder *can meşamım tâ’tir*
Etmez asla *terâvetin tağyir*
Ne kadar hoş *nazar rübâ* gerçek (s. 100)

(KIT’A
Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün
(Fâ’ilâtün) (Fa’lün)

Bir çiçekden hediye dir bu çiçek
Ki ider *cân meşâmını ta’tir*

Ne kadar hoş *nazar-rübâ* gerçek
İtmez asla *tarâvetin tağyîr*)

Hakkında söylenecek çok söz bulunmasına rağmen, bazıları üzerinde durduğumuz kitaptaki bunca hatanın oluşmasını; meselenin zorluğunu ve ciddiyetini bilen bir

¹ Ziya’nın şiirlerinin de yer aldığı *Taşpınar*’ın nüshaları, şiirleri kendilerinden temin ettikleri için Kolcu’nun teşekkür ettikleri Prof. Dr. Abdullah Şengül’e bir çalışma münasebetiyle Doç. Dr. Mehmet Sarı tarafından temin edilmiştir.

akademisyen olarak -nâşirin ilmine ve titrine saygı itibariyle- “ihtimam” noksanlığı olarak değerlendirmek istiyorum.

Hatalı Kıt'alardan Bazıları

Bir plan, bir düzen olmaksızın, alındığı kaynaklardaki hatalar düzetilmeksizin, manzumelerin vezinleri verilmeksizin hazırlanan “ihtimam” noksanlığına örnek olan eserdeki hatalı kıt'alardan bazılarını da -elinde bu kitap bulunanların düzeltmelerini ümid ederek- parantez içinde, doğru şekilleriyle birlikte vermeyi uygun gördük:

KIT'A

Feryâda mı gelirdim olsaydı ihtiyârım

Tarik-i gamda kaldım merhûn-u ıztırârım

Gel ey *tayyib-i cnım bî-man ibtîzârım*

Lâyık mı yolda kalsın *çeşman-ı intizârım* (s. 82)

(**Tarîk; merhûn-ı ıztırârım; tabîb-i cânım bîmâr-ı ihtizârım; çeşmân**)

**

KIT'A

Görmesem bir *dakika* tal'atın

Görmesem kâinâtı ey gül-fem

Görüşüm hep seninledir *kaîm*

Nuri aynım mısın benim bilmem (s. 82)

(**dakîka; Göremem kâ'inâtı; kâ'im; Nûr-ı 'aynım**)

**

KIT'A

Derd-i Hıfzı mâmelek kay-ı hesâbı sîm-zer

Nimeti rahat bırakmaz *âğniyâyı nâsta*

Müflisin bir *nefsidir* sermâye-i endişesi

Nisbeten pek çok safâ var *âlem-i iflâsda* (s. 91)

(**Derd-i hıfz-ı mâ-melek kayd-ı hisâb-i sîm ü zer; Ni'met-i râhat; ağniyâ-yı nâsda; nefsdir; endişesi; nefsdir**)

**

KIT'A

Yok *fâidesi* kesb-i *amânîye ukûlün*

Âkilsen eğer tut sözümü eyle tegâbî

Maksûde zafer-yâb olan ancak bu cihânda

Yâ *şahsı gabi* ya ki *fatini mütegâbî* (s. 92)

(**fâ'idesi; emânîye 'ukûlün; 'Âkilsen; şahs-ı gabî; fatîn-i mütegâbî**)

**

KIT'A

Sâde dem-keşlik mi aybım var daha bende neler

Musikiye yangınım pek baygınım hûb-rûlara

Sen de söyle yok mu bir aybın a *gassab-i hukuk*

Bende ki şahsî *senin ki* hûn-i hakla gargara (103)

(**Mûsikîye; kassab-ı hukûk; Bendeki; seninki**)

SONUÇ

Metin neşri, sanatkarın ve eserinin doğru anlaşılmasında ayrı bir önem arz eder. "İhtisas" olmadan ve "ihtimam" gösterilmeden yapılacak metin neşri çalışmaları, daha sonraki zamanlarda yapılacak çalışmalarda da telafisi mümkün olmayacak yanlışlıklara zemin teşkil edecektir. Elde bir divanı veya bir defteri bulunmayan Ziya'nın değişik gazete ve dergilerde Arap ve Latin harfleriyle neşr edilen şiirlerini bir kitapta toplayıp yayımlama da bir ölçüde metin neşridir. Yazma nüshalar karşılaştırılarak kurulan metin neşirlerinde gerekli olan "ihtisas" ve "ihtimam", metnin doğru kurulmasında ve dolayısıyla müellifin doğru anlaşılmasında, matbu eserlerden hareketle yapılan çalışmalarda da bulunması icap eden hususlardandır. Sakin ve mütedeyyin Fuzûlî, şiirlerini hatalı yazarlar için söylediği meşhur kıt'asında;

*"Kalem olsun eli ol kâtib-i bed-tahrîrin
Ki sevâd-i rakamı sûrumuzı şûr eyler
Gâh bir harf sükutiyle kılur nâdiri nâr
Gâh bir nokta kusûriyle gözi kûr eyler"*¹

diye feryad ederken; sözünü esirgemeyen, pervasız, heccav ve filozof Adanalı Ziyâ hayatta olsaydı; "ihtisas" ve "ihtimam" noksanlığı sonucu oluşan söz konusu kitaplardaki yanlışları görünce nasıl bir hicv yazardı tahmin etmek istemem!

Sonuç olarak, "Bilmediğini bilmemek "ihtisas" noksanlığı; bildiğini gösterememek "ihtimam" noksanlığı" denilebilecek bir anlayışla ortaya çıkan bu eserleri, merhum Adanalı Ziyâ'ya, ilme, sanata ve kendilerine olan saygıları gereği nâşirlerine, tek tek toplayıp imha etmelerini öneririm.

KAYNAKÇA

ALAGÖZ, Kadriye Hocaoğlu. "Metin Neşri Çalışmalarına Bir Katkı: Müstensihlerin İmlâ Tasarrufları ve Kullandıkları Rumuzlar", *Diyalektolog Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış-Winter 2018, Sayı-Number 19, Sayfa-Page 149-178.

AVŞAR, Ziya. "Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünce ve Öneriler", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall 2008. 60-95.

BAHCIVAN, Seyit. "Yazma Eserlerin Tahkikinde Metodolojik Problemler", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD/21)*, Bahar, 2006, 61-90.

DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1993.

DİLÇİN, Cem. *Divan Şiirini Günümüz Türkçesine Aktarma ve Diliçi Çeviri*", Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan, Ankara, 2007.

ECE, Selami. "Metin Tamiri", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)* 51, Erzurum, 2014, 89-109.

¹ Bk. KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip. "Fuzûlî'nin Bilinmeyen Birkaç Şiiri", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, 1947, s. 315.

HORATA, Osman. “Klâsik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmlâ İle İlgili Bazı Problemler”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992.

Îkâz, 15 Recep 1342, s. 1.

Îkâz, 28 Rebiül evvel 1342, s. 1

Îkâz, 6 Şubat 1342, s. 1.

Îkâz, 27 Cemâziyelâhir 1343, s. 1.

İNAL, İ.E.M.Kemal. Son Asır Türk Şairleri, C. V, AKM Yayınları, Ankara, 2013.

İNCE, Adnan. “Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992.

KALPAKLI, Mehmet. Divan Şiirinin Edisyonunda Bilgisayar Kullanımı Metoduna Giriş ve Fevri Divanı'nın Elektronik Formu, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Ens., (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1991.

KILIÇ, Atabey. “Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler”, GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları, Nu: 1, Kırşehir, 2004, s. 331-345.

KOLCU, Ali İhsan. Adanalı Ziya Hayatı-Sanatı-Eserleri-Evrâk-ı Hazânım, Erzurum, 2018.

Kolektif. Metin Neşri-Problemler Tespitler Öneriler, G.Ü. Dergisi Metin Neşri Özel Sayı, C. 1, 1996.

KÖKSAL, M. Fatih, Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori, Kesit Yayınları, 2012.

KÖKSAL, M.F. “Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler”, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı 3, 2009, s. 9-20.

KÖKSAL, M.F. “Metin Neşrinin Ana Esasları”, Türklük Bilimi Araştırmaları, XXXI, 2012, s. 179-209.

KUT, Günay. “Metin Tespitinde Birinci Aşama: Vezin ve Anlam”, İlmi Araştırmalar 8, İstanbul, 1999.

KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip. “Fuzûli'nin Bilinmeyen Birkaç Şiiri”, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, 1947, s. 315.

M. Tacettin, Adanalı Ziya ve Eserleri, Babalık Mat., Konya, 1933.

SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'yı Anlamak", VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu (5-7 Nisan 2018) Bildiri Özetleri, Afyonkarahisar, 2018, s. 166-167.

SARI, Mehmet. "Afyonkarahisarlı Heccav Şâirler", Afyonkarahisar Kütüğü C. II, hzl. Komisyon, AKÜ Yayınları, Afyon, 2001, s. 59-62.

SARI, Mehmet. "XIX. Yüzyıl "Tarz-ı Kadim" Şâiri Adanalı Ziyâ ve Hicivleri", Innovation and Global Issues in Social Sciences Congress Publications, Abril 27-29, 2017, Patara Congress Bok, 1185-1211.

SARI, Mehmet. "Ziyâ-Adanalı", Türk Dünyası Ortak Edebiyatı-Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, C. 8, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 736.

SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'nın Mensur Yazılarından "Bir Yolcunun Gördükleri" ve Düşündürdükleri", 4. Uluslararası Asoscongress, Alaattin Keykubat Üniversitesi, Alanya, 3-5 Mayıs 2018.

SARI, Mehmet. "Adanalı Ziyâ'nın Tevhîd ve Münâcât Manzûmeleri", Asoscongress 6. Uluslararası Filoloji Sempozyumu, Alaattin Keykubat Üniversitesi, Alanya, 18-20 Mayıs 2019.

SARI, Mehmet. Afyonkarahisar Edebiyatı, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Afyonkarahisar, 2019, s. 505-510.

SENCER, Bekir Sıtkı. "Adanalı Ziya'dan Parçalar 6", *Taşpınar Dergisi*, C. 5, 19 Nisan 1937, S. 54, s. 98.

TARLAN, Ali Nihat. Edebiyat Meseleleri, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1981.

TULUM, Mertol. "Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler", Türk Dünyası Araştırmaları, Aralık 1983, s. 1-8.

ÜNVER, İsmail. "Arapça Farsça Kelimelerin imlâsı" I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu, İlesam, Ankara, 17-18 Ocak 1992, 1992.

Vicdani, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi Gazetesi*, Sayı: 2042, 5 Nisan 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2072, 10 Mayıs 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2160, 27 Ağustos 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2169, 6 Eylül 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2198, 11 Ekim 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2206, 20 Ekim 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2208, 23 Ekim 1962, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2345, 6 Nisan 1963, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2346, 9 Nisan 1963, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2349, 12 Nisan 1963, s. 2.

Vicdânî. "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2386, 31 Mayıs 1963, s. 2.

Vicdânî, "Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", *Gençliğin Sesi*, Sayı: 2390, 5 Haziran 1963, s. 2.

Vicdânî,"Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", Gençliğin Sesi, Sayı: 2396, 11 Haziran 1963s. 2.

Vicdânî,"Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", Gençliğin Sesi, Sayı: 2406, 26 Haziran 1963, s. 2.

Vicdânî,"Adanalı Ziya-Hayatı ve Şiirleri-", Gençliğin Sesi, Sayı: 2407, 27 Haziran 1963, s. 2.

YÜKSEL, İbrahim. Adanalı Ziya ve Evrâk-ı Hazân, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları, Afyonkarahisar, 2018.

RESİMLER

İbrahim Yüksel

GAZEL ²⁷²

V. (---) / (---) / (---) / (---)

Atver benliği, sultân olayım ben dersen, der isen

Yürü mahviyyet ile kendini göster er'sen. er isen

an'anesi

Saltanat an'anesi, göz yaşı, kan ister hep,

Lekeli tâci bırak, Edhem-i âli ser'sen. ser isen

Şerh-i evsâfın ile verme sakın nâsa sudâ,

Ânlâsın halk seni hoş kokudan, anbersen. anber isen

Ben fülânım demeye hüccet-i bürhân ister, ü

Zülfikârın hani, Düldül nerede Hayder'sen? isen

Zülfikârın

Müsteiddânedir ehl-i nazârın feyzi Ziya. a

Ne yapar mürşid-i âgâh, soğuk mermersen. mermer isen

Müstemidd-ânedir

Not: Dipnotta farklı kaynaklarda verilmiş, tek farklı yazım gösterilmemiş!

²⁷² *Taşınar Dergisi*, Sayı 97, Şubat 1943, s. 228. Aynı şiir farklı bir kaynaktan "Sultanlık" başlığı altında da yayımlanmıştır. Bkz. *Vicdânî, A.g.k.*, Sayı 2247, 7 Aralık 1962.

174

Resim 1: YÜKSEL, s. 174.

İbrahim Yüksel

GAZEL (A), Gençliğin Sesi, S. 2169, s. 2.
GAZEL (B), Gençliğin Sesi, S. 2407, s. 2.
V. / / /

A- SÖZDE SANATLI BİR SÖYLENİŞ³¹⁸

A-1. Kelâm-ı hakkı ahze müstaitse kesme sâmi'den. **sâmi'den**

B-1 Hitâb-ı kabiliyyet-i nâpezîri kes mesâmîden. **mesâmî'den**

A-2 Zamâna, mevki' a uygun gerek düstûr hükmünce,
Menâfi bildiğin uymazsa hâle, sayma nâfi'den. **nâfi'den**

A-3 Mezâr-ı menbâ-ı servetdir, ancak ihtimâm ister,
Dilersen nef'i ciddi kat'ı himmet etme zârîden. **zârî'den**

A-4 Metâlibden ne beklersin? Hemen bir tab'a hizmetdir,
Kitâbın sen sevâb ve nâsevâbın sorma tâbîden. **tâbî'den**

A-5 Seni kim dâvet etti bezme, (sofiyan) bakışlar ne? **süfi yan**

B-2 Mecâmîden halâvet almıyorsan çıkma câmîden. **câmî'den**

A-6 Münevverler bütün mahsûlü bir dâr-i Ziyâdârın,
Metali' ki sahâb-âlûddur, nûr umma tâli'den. **tâli'den**

Not: Gazel B'nin diğer 7 beyti nerede, belli değil...
• Dipnotta iki kaynak var, ama tek fark yok!

³¹⁸ Vicdânî, A.g.k., Sayı 2169, 6 Eylül 1962. Bu şiirin birinci ve beşinci beyitleri Ziya Bey'in bir başka gazelinde de yer almaktadır. Bkz. Vicdânî, A.g.k., Sayı 2407, 27 Haziran 1963.

Resim 2: YÜKSEL, s. 224.

İbrahim Yüksel

GAZEL

v. (---) | (---) | (---) | (---)

İNTİBÂH³³⁷ **fâci'âlar** **mesômmim** (x)

Çekilen (fâci'alar), geldi mi bir bir yâde.
Her mesânem geliyor, fem kesilip feryâde. (a)

Bâri sussak, ne soğuk nağme-i kasvet (efzâ),
Bir meziyyet aramak, her suhân-i bicâde. (a)

nisvânide mi Raks-ı nisvânî da mı feyz-i terakkî sayalım?
Oynamak mı yakışır arsa-i vâveylâde. (a)

an'ane-i
Asrın icâbına ettikçe tevâfuk biz de
Arz-ı hürmet edelim (an'ane-i) ecdâde. (a)

İhtiyâc emrediyor, böyle zamanlarda gerek,
âdeten Âdet olmaya ne himmet-i fevkalâde, **fevkalâde**

görsek Bir seciye turalım, ruh-i tekâmül hep odur,
Yoksa (görürsek) de refâhı, görürüz rüyâda. (a)

Bir hatâ oldu, sıkıştım mı Ziyâ ben, yaşasın
Der-âkab Derakab sehv-i mürettip yetişir imdâda, (b)

³³⁷ İkaz Gazetesi, Sayı 35-435, 27 Mart 1340-1923; Vicdânî, A.g.k., Sayı 2210, 25 Ekim 1962. Bu kaynaklara bakılmamış, farklı yazınlar fark edilememiş, farklı

246

Resim 3: YÜKSEL, s. 246.

Adanah Ziya ve Evrâk-ı Hazân

v.

GAZEL ³⁹⁹ şûh nâz

v. ? O şûh-i naz göstere niyâz eder gider gönül,
Metâ³-i bî-niyâzdan zavallı bî-haber gönül.

Niyâzgü-i dekânenin sonu belâ-yı nâzdır,
v. ? Bırak şu vaz⁵ i sen de ol demek de kâmûr gönül. nâzdır

Cihânda yoksa herkesin başında bin belâsı var, kâm-ver
v. ? Nedir bollukda çekdiğim benim bu dertse gönül. dert-i ser

Ayaklar altına düşüp sürünme artık, el verir, el verir
Düşün ki ben ne sâyeyim, ne senin reh-güzer gönül. senin reh-güzer

³⁹⁹ Mecmua, No: 68, s. 3. Şiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir.

309

Resim 4: YÜKSEL, s. 309.

Adanah Ziya ve Evrâk-ı Hazân

v. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

GAZEL ⁴⁰¹

Ser-be-düş-i hayretim bilmem gama me'men miyim

Dilzeyim düşmüş siyah-ı mihnete müsliminim.
 Dilde yer tutmuş sipâh-ı mihnete mesken miyim

Dinlerim her cüz-i fer-demden gelir ârâz-ı gam, Ferdimden
 Benimdir âlemde şuyûn yoksa şuyûn ben miyim? Gvâz-ı

Reh-güzâr-gede beni gördükçe eylersin firâr, Şîven
 Ey gazâl-ı deşt-i vahşet âşıkım ... Reh-güzârında
 reh-zen miyim

Hem tutar peykân-ı çevre hem de der âh eyleme,
 Âh bilem ben nasıl âh etmem âhen temenniyim. âhen-ten miyim

Paralend-i câme-i sabrında hâlâ göz diker, süzen miyim
 Ben bu kâfir dil-i rakîbin çeşmine süzan mıyım? Kâfir-dil rakîbin

Mürre diğer tarîk-i âşkda bu derd ile, merd-i yek-rengim
 Zerrece etmem tel'ûn ey felek, ben sen miyim? televvün

Not: Metnin sağlam kurulmasında "el yazması" nüshalar, yanlış okumanın müsebbibi değil doğru okumanın sebebidir.

⁴⁰¹ Mecmua, No. 68, s. 4-5. Şiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir. Okunamayan bölümler olarak geçilmiştir.

311

Resim 5: YÜKSEL, s. 311.

Ibrahim Yüksel

V. - - - / - - - / - - - / - - -

GAZEL⁴⁰⁸

Âfitâbım gerçi bir dilber bulunmaz sen gibi,
v.?) Sen de söyle bir dilber, âşık olur mu ben gibi?

Râh-ı aşkında belâ-yı bigâne-yi yağsın bak yok,
v.?) Sinedâr cür'etim peyk anlara âhın gibi.

sîne-vör-ı cür'etim

Nûr-i âynim nâr-ı hicrindir tahammül söz olan,
Ağlarım bir tûl-ı metrûk-i belâ efgen gibi.

Hâb-ı râhat nerde, ben nerde şeb-i hicrânda?
v.?) Çeşm-i giryâne batar kirpiklerin sözün gibi.

Enfûs ü âfâkı bakdım reng-i behcet) yok Ziyâ,
Her gönül pür dâğ-ı rehber levha bir şuyûn) gibi.

her bir

Not: Metin neşrinde "el yazması" bir nüsha, vezâ kâfiye, okuma hataları ve "anlam kayması" olmaması için işin uzmanına kolaylık sağ

⁴⁰⁸ Mecmua, No. 68, s. 14. Şiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir.

318

Resim 6: YÜKSEL, s. 318.

Adanah Ziya ve Evrâk-ı Hazân

v. ---/---/---/---

GAZEL⁴⁰⁹

Ol dem çâk-i

v. ? Oldum ki geçer tîr-i belâ cân/tenimden,
v. ? Gülberen şahâdet dökülür pîr-i henimden. Pîrehenimden
Gül-berg-i

e Şimşîr-i kazâ etse eğer hasmımı sadcâk. Cismimi sad-çâk
Çıkmaz yine nâle-i şekevât henemden. Şekvâ dehenimden

Ol şems-i kemâlâta nazar kıl ki Ziyâsı (z)
Bir renk vefâ etdi nümâyân-ı çimenden. Nümâyân çemenimden
renk-i

Bu sûz-i tahassürle eğer kabre girsem,
Mahşer tutuşur şûle-i nâr-ı kefenimden.

Ol mihr-i celi Şa'şaa-i fenn-i bedî'am
v. ? - Envâ-ı belâgat görünüyor her sahnemden. Suhenimden
görünür

Not: Metnin sağlam kurulmasında ihtisas sahibi için "el yazması" bir nüshaya sahip olma aranan ve arzu edilen bir husustur.

⁴⁰⁹ Mecmua, No. 68, s. 15-16. Şiir, el yazması bir kaynaktan okunduğu için, hatalı kelimeler ve anlam kayması olabilir.

319

Resim 7: YÜKSEL, s. 319.

İbrahim Yüksel

KIT'A ⁴⁵⁵
 V. . - - - / . - - - / . - - -

Doğar tev'em beşerle ihtiyâcât,
 Yaşar birlikte, pâyânı ölümdür.
 Daha doğru demek lâzımsa işte
 Hayat bir dert ki dermânı ölümdür.

KIT'A ⁴⁵⁶
 V. (- - -) / . - - - / (- - -)

2 Görürüm ki sipih-r-i geç refân,
 1 Eder erbâb-ı cehle bezl-i niâm.
 4 Bana vermez taayyüşümde medâr,
 3 Beni fâzıl mı zanneder bilmem?

KIT'A ⁴⁵⁷ V. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

1 (Bu da hemnamım bir bedâi cemâle)
 1 (Seyyit Gazi'de Ziya adlı sevimli bir gence)

Bak, şu endâma, sezâ, bir neynihâl-i gül desem,
 Çehre, gûyâ ol nihâlin gonce-i rânâsıdır
 Müstefid olsam ne var, mehr-i cemâlinden bugün,
 Ben Ziyâ'nın lâfzıyım, hakkıyla o mânâsıdır

ra'nâsıdır
 mihr-i
 mânâsıdır
 hakkile

⁴⁵⁵ Haber Gazetesi, Sayı 184/2, 21 Kânun-ı Evvel 1926; Vicdânî, A.g.k., Sayı 2016²⁵
 Haziran 1962.
⁴⁵⁶ Haber Gazetesi, A.g.k.
⁴⁵⁷ Son Haber Gazetesi, Sayı 819, 12 Teşrin-i Evvel 1929; Vicdânî, A.g.k., Sayı 2116, 6
 Temmuz 1962.

338

2106
(sehven)

Resim 8: YÜKSEL, s. 338.

Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu • 29

Gün gelir envâr-ı feyyâzâne hurşid-i aşk
 Bir cihân-ı mes'adettir külbe-i ahzânıma
 Kalb-i hasret-perverimde varsa da bir ibtilâ
 Sâye-i aşkımda ettim ol mehin kesb-i ilâ
 Şâhid-i sâdık değil mi işte mahsûl-i edâ
 Yekke-tâz arsa-i pehnâ-yı ma'nâyım Ziyâ
 Bir mukabil varsa çıksın saha-i cevânıma

(Mekteb, yıl.5, nr. 28, 30 Mart 1311 (11 Nisan 1895), s. 49-50)

GAZEL

Merd-i derdim ağlamam etfâl-i nev-peydâ gibi
 - Mihnet-i âteş olsa gönlüm mevc vurur deryâ gibi
 İzdırâb-ı hâre katlanmak gerektir gül seven
 Etmez izhâr-ı teellüm bülbül-i şeydâ gibi
 Bir eser lâzım vücûd isbâtına yoksa kişi
 Kuş değildir uça da bâlâlara ankâ gibi
 Lokma-i minnet gözümde nâr-ı duzahdan eşed
 Nân-ı huşküm bence hân-ı cennet-i a'lâ gibi
 Dâm-ı tezyir-i riyâ tab'-ı denîden el-hazer
 Sûretâ sâkin durur minâdaki sahbâ gibi
 Sarsar-ı kahr olsa a'dâ infirâh etmem Ziyâ
 Sâbitim deşt-i kazâda kûh-ı pâ-ber-câ gibi

(Maârif, nr. 33, 8 Ağustos 1312 (20 Ağustos 1896), s. 513)

Resim 9: KOLCU, s. 29.

52 • Adanalı Ziya

Her gören çeşm-i teaccüble bakar hâlime âh
 Halîçinde beni bir şey-i 'acâb etti felek
 Yalnız sanma Ziyâ kendini deşt-i gamda
 Nice bî-çâreleri hâne-harâb etti felek

(Tercüman-ı Hakikat, nr. 1550, 4 Şevval 1300 (7 Ağustos 1883), s. 3)

bk.s.33!

GAZEL

v. - - - / - - - / - - - / - - -

Âteş-i cevvalê döndüm tab-i aşk-ı yârdan
 Fark olunmaz oldu cism-i kevkeb-i seyyârdan
 Zülfüne bel bağladım zertâr kıldım kendime
 Ey büt-tersâ geçersenem kâfirim zünnârdan
 Sûz-i aşkın açtı sinem üzre yer yer dağlar
 Sayfa açılmaz mı bir bir lâleler kühsârdan
 Tarikatü'l-ayn içre yağma etti nakd-i 'aklımı
 El-hazer sadü'l-hazer ol dide-i 'ayyârdan

v? - Çek bi-vaslından el rüsvâ-yı alem eyler seni

Sûd yok köhne metâ'-ı şahid bazârdan

Âlem-i dünyada bitmez mi bu derd ü ibtilâ

Vâ'iz Allah'ı seversen geç bizi izârdan

Dinlemem dil-rudegânî bâdedir mâ-ü'l-hayat

Ben Ziyâ olsam da geçsem hâne-i humhârdan

(Tercüman-ı Hakikat, nr. 1571, 18 Şevval 1300 (31 Ağustos 1883), s. 3)

NAZİRE

Meşhedimden şevk-ı kuyuna revandır kân henüz
 Görmedi tiğın benim ka'bemde bir kurbân henüz
 Derdimden can verdim istimdâd-ı dermân etmedim

Resim 10: KOLCU, s. 52.

Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu • 59

GAZEL V. ---/---/---/---

! NAZİRE³²

Bezmden ağyârı inkâr eyledim meyhânedeyim infâr

Aşkımı sâkiye karâr eyledim meyhânedeyim ikrâr

Fart-ı mesti öyle giryân etti kim çeşmânımı

Sâgarı eşkimle serşâr eyledim meyhânedeyim Fikrden

v. ? - Fikrimden ihrac edip âlâyiş-i dünyayı hep rindâne

Vaktimi demâdem imrâr eyledim meyhânedeyim şeydâyı

Cûşâ geldim gerdiş-i peymânenen bi ihtiyâr

Teşne-i şeydâ-yı tekrâr eyledim meyhânedeyim Neşvelendim feyz-i câvidiyle aşkın öyle kim

Neşve aldım feyz-i câvid ile aşkın öyle kim Oldu şevk-âver yeñi bir nazm-i rengini yine.

Cenneti sûfiye isâr eyledim meyhânedeyim Oldu şevk-âver yeñi bir nazm-i rengini yine.

v. ? Oldu şuûn-âverini bir takım rengini yine Oldu şevk-âver yeñi bir nazm-i rengini yine.

Hazret-i Mes'ûd'u tezkâr eyledim meyhânedeyim Oldu şevk-âver yeñi bir nazm-i rengini yine.

v. ? Gel de parlak neşvesin görsün gözün necimlerin necmilerin

Âlemi epey ziyâdâr eyledim meyhânedeyim Âlem-i öbi

(Tercüman Hakikat, nr. 1432, 11 Cemaziyevvel 1300 (20 Mart 1883), s. 2)

GAZEL V. ---/---/---/--- bk. s. 34 !

c) Bilmem neye aşıkân utansın aşıkân

Bigâne-i aşk olan utansın

Sevmekle seni utan diyorsun

Sevmekse suçum cihân utansın

Zar-ı dili kim ederdi ifşâ Rôz-ı

Ey mihr-i emel figân utansın

Hak üzre kalış ziyâ-yı mihre Hök

³² Muallim Nâci'ye (HN)

Resim 11: KOLCU, s. 59.

62 • Adanalı Ziya

10
 Mebde'-i tab-nâki feyz-i ezel
 Muntehâsi nasibe gir ebed
 Yaşa, ey subh-ı ecmele ü ekmele
 Yaşa, rûz-ı dasitan-ı bülele

(Peyam-ı Sabah, edebi nüsha nr. 24, 22 Kânun-ı sani, 1336 (22 Ocak 1920), s. 1)

!! - BİR TAZMİN ^{MÜŞEBBİH}
 I. Bir zaman reşk edilirken koca ünvanımıza
 Karşı durmazdı cihan savlet-i şîrânımıza
 Hep tahayyürde milel şiddet-i irfânımıza
 Bir tezelzül geliyor saha-i bünyânımıza
 Yazık eflâki tutan sıytımıza, şânımıza
 Kâfir ağlar bizim ahvâl-i perişânımıza

Şimdi n'oldu bilemem kuvvet-i izânımıza

Not: I. Bentte 6 misra var!?

İstimize

Fuzûlî

II
 Mülkü tahribe koyuldu bir alay bî-nâmûs
 Neşe yok ortada her cânibe çökmüş kâbûs
 Edilen mel'anete söz bulamazken kâmûs
 Bir de âsâyîşe ile sözde memâlik mahrûs
 Hande âsâyîşe bu hıfz-ı belada efsûs
 Yazık eflâki tutan sıytımıza, şânımıza
 Kâfir ağlar bizim ahvâl-i perişânımıza

âsâyîş

bilâde

İstimize

III
 Bırakıp gayreti hep zevk ü safâya daldık
 Sefir-i himmeti deryâ-yı hevâya saldıık
 Ceyb-i millette ne bulduksa tamâmen çaldık
 Akibet bak ne yaman hufre içinde kaldık
 İşiten yok başa püsküllü belâlar aldık

Sıfır

Âkibet

Resim 12: KOLCU, s. 62.

68 • Adanalı Ziya

KIT'Â V. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

Âşık-ı didâr-ı cân-ârâsıyım hürriyetin yy
 Ni'met-i câvide bundan başka yol yok hepsi boş
 Sorsalar âh şâhid şöyle bî-pervâ derim
 Şâhid-i hürriyet uğruna şehid olmak ne hoş yy
 (Eşref, nr. 11, 14 Mayıs 1325/27 Mayıs 1909, s. 3)

KIT'Â V. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

Dökerek arza zülf-i siyehi 'ârıza
 Perde-i rû-yı dîrahşân eyle rûy-ı dîrahşân
 Ne var ey sihr-emel bir gün de mihr-i emel
 Beni gölgemce perişân eyle perişân
 (Mekteb mc. yıl 3, nr. 23, 12 KS 1310 (24 Ocak 1895), s. 435)

GAZEL V. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

hârân Bahtiyârân-ı safâ kâşânededen kâşâneye
 Latma-hânân-ı cefâ virânededen virâneye
 Nâr-ı mihnet yaktı hem-vâre yakar ehl-i dili
 v.? -Şem'-i sûziş-i intimâ pervânededen pervâneye sûziş intimâ
 v.? -Âşinâ-yı edeb, dil-hûnı derd-i ihtiyâç Âşinâyân-ı
 Ni'meti câh ü gnâ bigânededen bigâneye
 -i Başka bir dârü's-şifâdır menzil-i dâr ü dünyâ dünyâ-yı dîn
 Kaydı zincir-i belâ divânededen divâneye
 -i Hangi meymiş görmedik def-i gam eyler böyle şey
 Uğradık biz de Ziyâ meyhânededen meyhâneye
 (M. Tacettin, Adanalı Ziya ve Eserleri, Babalık mat. Konya, 1933, s. 21-22)

Resim 13: KOLCU, s. 68.

KIT'A Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu • 69
V. (---) / (---) / (---) / (---)

!!-DEVİR-İ İSTİBDATTA KANARYA *sen de*

Kuşçağız *sende* mi dil-teşne-i hürriyetsin *yy*

O, ufak cüsseye sığmaz, ne bu feryâd-ı medid *kâfiye?*

Âdem oğlu seni hoş savtın için kor kafese *ümîd*

Sus ki âzâdeliğe susmada var, varsa *ümit*

(age. s. 13) M. Tacettin

GAZEL V. (---) / (---) / (---) / (---)

Çıkarmak istiyorsunuz, sövüp sayıp mücâdele

Eder mi hiç edib olan bu şeylere mukâbele *mükâbere*

Hudâya et havâle de çekil kenâra ey fakîr

Kibârın işleri bütün mükârebe, muhâvele *mu'amele*

Yaz ateş olsa âdemi mücâmele, serin tutar

Yabandan âh kızdırır kışın soğuk muamele *harâb-ser*

Biz uykusuz harap-ser, siz oldunuz girân-hâb

Nasıl olur bu sahnede müdâvele, münâvele *vücüd-ı hür*

Cihânda bir vücudu hür tasavvuru cünündür *levha (m. farkı)*

Hayâtın işte kendisi nefes nefes müdâhale *vücüd*

Eğer şu levh ü sahneden değilse başka şey vücut *rademle*

Edilse pek musip olur Adem'le bir mübâdele *üsteb*

Ne müsebbib-i cân-şiken belâ imişsin ey hayât *müstebid-i cân-şiken*

Minelezel, ilelebet, mücâdele mukâtele

(age. s. 22) M. Tacettin

Minel-ezel ilel-ebed

Tabandan (No farkı)

Resim 14: KOLCU, s. 69.

Prof. Dr. Ali İhsan Kolcu • 109

GAZEL

V. - - - / - - - - / - - - - / - - - -

Zannetme ki âşik beni müştâk-ı cemâlim
 Yoktur hevesim sûrete, hayrân-ı kemâl'im **kemâlim**
 Lübbü ararım, kışre taleb-kâr olamam pek
 Söz, olsa da; pür şâ'şâa, meftûn-ı me'âlim **çık dı (N. Farkı)**
 'Arş üstüne çık tâ başını yükseğe kaldır
 Meşhûdum ola dersin eğer burc-ı hayâlim
 Efsûs ki bu rifati fevka'l-melekûtle
 İndirdi hadîde beni zerrâb-i sifâlim
 Ey cîfe diyen, devlet-i dünyâya hasedle
 Gerçek mi bu söz? Boynuna olsun mu vebâlim
 Yok müşterisi bir pula bin nazm-ı bedi'in **bedi'in**
 Ârâmı harâm etti bana sihr-i hâlâlim. **e**

(Taşpınar, c. 7, nr. 76, Temmuz 1939, s. 80)

KIT'A

V. - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

Sînesi rikkat dolar âvâz-ı istimdâddan
 Yüz çevirmez merd olan hem-cinsine imdâddan
 Mâcerâ-yı dehrden her ferdimiz mes'ûldür
 Müstemelse heyet-i milliyemiz efrâddan. **müctemiyse (N. Farkı)**

(Taşpınar, c. 7, nr. 76, Temmuz 1939, s. 80)

KIT'A

- GAZEL Not:** B.S. Sonçer'de "kit'a" başlığı yoktur. Burada verilen 4 mısra bir sonraki sayfada (s. 110) verilen "Gazel" ilk iki bitti'dir.
- 1 Bu sözü kim demiş, hangi aç yutar;
İki su bir ekmeğin yerini tutar
 - 2 Söylenip durursun sen de bey baba,
Karın mı doyurur attığın mantar

(Taşpınar, c. 7, nr. 76, Temmuz 1939, s. 80)

Resim 15: KOLCU, s. 109.

110 • Adanalı Ziya

- Öncekinin devamıdır...
- GAZEL**
- 3 Musibet yığidin iftiharındır 7
Fırtına dediğin yükseğe çatar
- 4 Ümidi kesmeyip çalışmak gerek
Gün gelir umduğun bir yola yatar
- 5 İnsanın kötüsün bilir misin, kim?
Hâzır pişmiş aşâ soğuk su katar
- 6 Kimsenin kimseye uymaz iç yüzü
Herkesin gönlünde bir arslan yatar
- 7 Lüzumsuz şeyleri alan saygısız
Sonunda lüzumlu eşyâyı satar
- 8 Onmayınca, bir insanın, akibet
Bulduğu rahat (ta) batar
- 9 Eski gidiş yeni yola nisbetle
Demir yollarında kağnyıla katar
- 10 Refah kapısını çok mudur açsak
Girdi elimize artık anahtar

(Taşpınar, c. 7, nr. 76, Temmuz 1939, s. 80)

- !! **ŞİİR** MURABBA'
(---) / (---) / (---) / (---)
İnfilâk-ı sabahı nusretimiz
Yine saçtı cihâne şa'şâ'alar
Matla'-ı tâcidârî satvetimiz
Hep bu gündür, bu rûz-ı fahr-âver
- 2
Bugün etti bütün taarruzu lâl
Milletin müstehâk-ı hürmetidir

Not: Daha ziyade öğrencilerde görülen
bu tür hataların bu kitapta da görülmesi
en masumane ifadeyle ihtimam noksanlığıdır.

Not:
İk baytin kariyesine
bakılırsa bunun ilk beyit
(matla') olmadığı anlaşı-
lır. Gazel'in ilk iki
beyti, bir önceki
sayfa sonunda (s. 109)
"Kit'a" başlığı altında
verilen beyitlerdir.

akibet
da kıyın

Not: "Şiir" diye
başlık ne demek?
Diğerleri şiir değil mi?
Bekir Sıtkı Sencer bir yazısında
"Şu manzumeyi bak ne kadar
güzeldir" der ve bu şiir verir.
Büyük bir başlık yoktur. Güya
bu yazıdaki "manzume" kelimesi
dikkate alınarak "Şiir" diye
bir başlık oluşturulmuş...!!

Resim 16: KOLCU, s. 110.